

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

VERBA
WOLAND

LIMBA GLÍGLICO

Ruxandra Cesereanu

Pot fi numărați pe degete scriitorii care au creat, la un moment dat, în cărțile lor o limbă unică. Julio Cortázar a făcut-o în capodopera sa *Rayuela* (*Șotron*), inventind limba glíglico...

ÎN » PAGINA 15

NR. 122 » 7-13 aprilie 2007 » Săptămînal realizat de Editura Polirom, „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud” » supliment@polirom.ro

Casting de scufițe și lupi cu gura mare

Florentina Ciuverca

Personaje din cărțile cu povești au invadat Cărtureștiul, de pe 27 martie, în cadrul „Salonului ilustratorilor – Chemin faisant”.

ÎN » PAGINA 4

Capitala Culturală se relansează

Veronica Niculescu

Zilnic sînt înscrise în agenda culturală a Sibului numeroase activități, dar nu toate merită titulatura de „eveniment” și nici nu se bucură de atenție din partea publicului. Lucrurile s-ar putea schimba însă în scurt timp.

ÎN » PAGINA 3

SDC UREAZĂ CITITORILOR
ȘI COLABORATORILOR
„SĂRBĂTORI FERICITE!”

BASARAB NICOLESCU:

„Chiar dormind sub podurile Parisului, tot aș fi rămas în Franța”

» „E o perioadă bună! Eu am trăit multe perioade în viața mea: printre ele, Războiul Rece, cînd ne imaginam că în România comunismul e instalat pentru o mie de ani. Acum România a intrat în Europa și e o mare minune. Trăim o perioadă de transformare.”

» „Cultura europeană nu există încă. Deocamdată e un conglomerat. Există ca proiect, dar nu ca realizare.”

CITIȚI INTERVIUL REALIZAT DE
CRISTINA HERMEZIU
ÎN » PAGINILE 8-9

122

► O săptămână foarte liniștită aceasta de dinaintea Paștelui. Mă refer, evident, la domeniul cultural, unde ministrul Adrian Iorgulescu a rămas liniștit la locul lui, nederanjat de vreo restructurare de Guvern. Se auzie chiar că ar fi putut primi un portofoliu în plus – pe acela de la Educație. Ar fi fost chiar haios, dacă stăm și ne gândim: ocazia perfectă pentru a introduce ore de muzică obligatorii începând cu clasele primare și terminând cu anii de master și de doctorat.

► Lansăm o rubrică nouă în „Suplimentul de cultură”. Nouă și în peisajul publicistic de la noi. Constantin Vică a scris ediția pilot a „Copleft.ro”, „una despre importanța standardelor deschise și a accesului la cod”. Colegul nostru studiază în prezent fenomenul *open source* și, pe măsură ce va înainta cercetarea sa, o veți putea citi săptăminal în revista noastră.

123

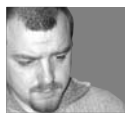

► Citiți în numărul următor un reportaj inedit de la Ziaua Porților Deschise la Academia Română – 4 aprilie, realizat de R. Chiruță, jurnalist sub acoperire, pe care l-ați văzut (unii dintre dumneavoastră) și la TVR Cultural.

Ultimele naivități

Guvernul restructurat cu care s-a prezentat premierul Călin Popescu-Tăriceanu, marța trecută, în fața Parlamentului propune o serie de premiere pentru scena politică românească postdecembristă: este cel dintâi guvern minoritar; este primul guvern care va fi nevoit să joace după regulile coabitării; este primul guvern rezultat din destrămarea unei alianțe politice ș.a.m.d. Mai mult însă, lucrul pe care nu s-a bătut monedă, este cel dintâi guvern românesc de după revoluție în care nu-și găsește locul vreun partid care e urmașul direct sau, vorba lui Ion Iliescu, produsul prin „emanatie” al Frontului Salvării Naționale.

Oamenii care s-au asociat, în anii postrevoluționari, cu ideea de „opozitie democratică” (chiar dacă opoziția respectivă a ajuns și pe la putere în această perioadă) ar fi trebuit, date fiind așteptările de 17 ani, să remarcе optimist tocmai acest aspect. Toți cei care au văzut în F.S.N. și în partidele provenite din vechiul Front rămășițe ale sistemului comunist ar fi avut acum, în fine, ocazia să-și vadă împlinite speranțele tăbăcite vreme de 17 ani, salutând noul guvern liberal, cu doar cîteva contururi udemeriste. Și totuși, starea de spirit cvasi-generală nu e deloc asta. Guvernul Călin Popescu-Tăriceanu se poate lauda cu orice, numai cu recuperarea idealurilor revoluției din decembrie nu. Și asta din cauza că, mai întâi, noul guvern vine, oricît am vrea să ocolim

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Lucian Dan TEODOROVICI

cuvîntul transformat în slogan preelectoral de P.D., în numele unei trădări. Nu o trădare a celui al partid care a constituit Alianța D.A., nici a unui electorat care ar fi dat girul guvernării – căci în fapt asta nu s-a întîmplat, guvernul inițial al Alianței fiind unul impus de voința președintelui, nu a electoratului. E vorba însă tocmai de trădarea jocului politic făcut la sfîrșit de 2004 de președintele Băsescu, cel care acum se vede înfrînt chiar de propria strategie – oamenii săi, introduși artificial în fruntea administrației, au fost alungați din guvern, iar cei deveniți între timp dușmanii politici cei mai importanți au pus mîna pe cabinet tocmai datorită sprijinului prezidențial de odinioară. O ironie pe care politica românească, femeie mai ușoară decît în alte locuri europene, i-o servește lui Traian Băsescu cu sînge rece.

Apoi, noul cabinet restructurat mai degrabă îi dezamăgește pe cei ce vorbeau odinioară, cu patos, de idealurile revoluției și din motivul că e un guvern tolerat tocmai de P.S.D., adică de urmașul direct al F.S.N.-ului. Altfel spus, avem un guvern care funcționează cu voie de la stăpînire, iar stăpînirea e tot cea veche. Oricît s-ar strădui liberalii să

își declame independența față de P.S.D., e la mîntea cocoșului, dar mîntea a electoratului, că noul guvern nu poate funcționa altfel decît prin dispensă pesedistă. Ceea ce devine umilitor pentru puriștii care, odinioară, își puteau permite să viseze la o Românie complet ieșită din prinoșirea trecutului. Guvernul Tăriceanu este deci un guvern captiv, iar a fi captiv sună mai urît decît a fi lipsit de orice putere, dar liber.

În fine, dezamăgitor pentru idealiiștii de odinioară, pentru care 17 ani de politică românească n-au însemnat pervertirea speranțelor, ci doar izolarea lor, e

► **În momentul în care ministrul Justiției devine un tînăr lipsit de experiență și mai ales un tînăr aburcat în guvern de o puternică și surprinzătoare filieră liberală ieșeană, parcă nu mai rămîn multe lucruri de discutat.**

faptul că noul guvern liberalo-udemerist a renunțat pînă și la a mîna, pentru ochi publici, lupta anticorupție. Deși să-tui de politicianisme, parcă am fi vrut, măcar acum, un strop de ipocizie, pentru a ni se da iluzia că în lupta anticorupție flamura e în continuare ridicată. Însă, în momentul în care ministrul Justiției devine un tînăr lipsit de experiență (și deci, presupunem, influențabil) și mai ales un tînăr aburcat în guvern de o puternică și surprinzătoare filieră liberală ieșeană, una extrem de controversată în Iași și în cîrînd, probabil, în întreaga țară, parcă nu mai rămîn multe lucruri de discutat.

În aceste condiții, noul guvern al lui Călin Popescu-Tăriceanu pare anume croit pentru a crea, de asta dată definitiv, o uriașă falie între ultimii naivi ai electoratului și politica românească. Dacă dezamăgirea provocată de Convenție în 1996-2000 a putut fi scuzată cumva, mai mult retoric, prin prezența în guvern a P.D.-ului, deci a unei laturi, chiar dacă mai curate, a F.S.N.-ului, dacă același lucru s-a putut spune și referitor la perioada 2004-2007, odată cu noul Cabinet Tăriceanu moare și această ultimă scuză, convertibilă în speranță. Fiind, la rîndu-mi, unul dintre acei naivi mai sus pomeniți, nu-mi pot dori decît ca acest nou guvern să-mi confricteze deja expusele prejudecăți. Dar fie și prin această ultimă frază deja îmi pare că am mers cu naivitatea prea departe.

ÎNTR-UN ULTIM SPECTACOL LA ATENEU, VITSE S-A ȚINUT DE DECONSPIRĂRI

Directorul Ateneului Iași, Benoît Vitse, a pus în scenă, pe 3 aprilie a.c., piesa *Ședința Comisiei de evaluare și alte reflecții auzite*, în care acesta și-a prezentat demiterea din fruntea instituției culturale.

A fost un one-man-show, în care Vitse i-a interpretat, pe rînd, pe edili orașului Iași care i-au evaluat activitatea: viceprimarul PSD Constantin Adăscăliței, directorul de strategie al Primăriei, consilierul PSD Șeril Talpalaru, scriitorii Cassian Maria Spiridon și Va-

leriu Stancu și, nu în ultimul rînd, primarul PSD Gheorghe Nichita, cel care l-a eliberat din funcție.

Benoît Vitse a pus în spectacol fapte care ajunseseră la presă sub forma unor zvonuri sau a unor informații imposibile de confirmat. Pre-supusul succesor al actualului director, actorul Adrian Păduraru, antrenat, se zice, intens de primarul Nichita pentru șefia Ateneului, apare în piesă: „Benoît, eu sînt de partea ta, dar dacă totuși se va întîmpla să pleci de la Ateneu, îți voi continua proiectele!”. A vorbit și de cei doi „oameni de cultură” din comisia de evaluare a proiectului său managerial. Despre Cassian Maria Spiridon și-a amintit că în urmă cu un an îi dăruise o medalie, catalogîndu-l atunci drept „un

cetățean util pentru Iași”. Valeriu Stancu i-a oferit o carte cu dedicație – „cu prețuire și prietenie sinceră”. „De azi înainte am învățat să nu mai cred în nici o dedicație oferită.”

De pomină a fost momentul în care directorul Ateneului l-a interpretat pe însuși primarul Nichita, avînd înfășurat în locul eșarfei tricolore fiularul oficial al echipei de fotbal Politehnica Iași. Gheorghe Nichita, interpretat de Benoît Vitse: „M-ați acuzat că nu am venit la Ateneu, dar ați deformat realitatea: am fost de cinci ori la Ateneu, la ședințele PSD”.

Singurul laudat de Vitse în cadrul piesei a fost Lucian Vasiliu, care s-a retras din comisie în semn de protest.

ÎNTÎLNIREA, ÎN VERSIUNE RADIOFONICĂ

Scriitoarea Gabriela Adameșteanu a primit din partea Editurii Gallimard propunerea de a i se publica, în versiune franceză, romanul *Drumul egal al ficcării zile* și a semnat contractul de publicare în Israel a *Dimineații pierdute*, la Editura Nymrod Books (care a publicat *Cruciada copiilor* a Florinei Ilis și unde vor mai apărea *Orbitor* și *De ce iubim femeile* de Mircea Cărtărescu, precum și *Jurnalul Iericii* de N. Steinhardt).

Fragmente traduse de Alain Paruit și Marie-France Ionesco din romanul *Întîlnirea* vor fi puse în scenă, cu actori francezi, de Cătălina Buzoianu, la Centrul Cultural Francez din Paris, pe 12 aprilie, ora 19. Romanul *Întîlnirea*, care va apărea într-o nouă ediție la începutul lunii iunie, la Polirom, a constituit baza unui scenariu radiofonic ce se va transmite în premieră la Teatrul Național Radiofonic (Radio România Cultural) pe 15 aprilie 2007, ora 19. Din distribuție fac parte: Virgil Ogășanu, Marius Manole, Rodica Mandache, Dorina Lazăr, Gelu Nițu, Oana Ștefănescu, Mircea Constantinescu.

RUSHDIE VS BARNES

Opt autori, printre care Salman Rushdie, Julian Barnes și Cormac McCarthy, sînt finaliștii competiției pentru cel mai consistent premiu literar acordat pentru o lucrare scrisă în limba engleză, IMPAC Dublin Literary Award, potrivit Reuters. Premiul a fost înființat în urmă cu 12 ani, pentru a sublinia importanța capitalei irlandeze în calitate de centru artistic, și este în valoare de 100.000 de euro.

Printre volumele finaliste de anul acesta se numără *Arthur & George*, al britanicului Julian Barnes, *A Long Long Way*, scris de irlandezul Sebastian Barry, *Shalimar clovnul*, al scriitorului de origine indiană Salman Rushdie (tradus în românește la Polirom), și *No Country For Old Men*, de Cormac McCarthy din SUA. Premiul literar a fost cîștigat anul trecut de irlandezul Colm Toibin pentru *Maestrul*, biografie a lui Henry James tradusă, de cîrînd, la Polirom. Cîștigătorul din acest an va fi anunțat pe 14 iunie.

SUPLIMENTUL LUI JUP

Dacă o mină harnică ar face curățenie de primăvară prin programul „Sibiu, Capitală Culturală Europeană 2007”, scuturându-l zdravăn, din el ar zbura zeci de mici expoziții, lansări, sindrofii, chiar și pagini web ce sînt prezentate ca evenimente, iar din programul de pînă acum ar rămîne strălucitele premiere la teatru, concerte precum cel al ansamblului Saligero aparținînd Scalei din Milano și cîteva expoziții cu adevărat importante.

Veronica Niculescu

Deși titlurile înscrise zilnic în agenda culturală sînt numeroase, nu toate sînt, pe de o parte, cu adevărat evenimente, iar pe de altă parte, multe nu se bucură de atenția publicului. Expoziții se vernisează una după alta, uncoeri și mai multe pe zi, dar localnicii cu greu ies din papuci pentru a merge prin muzee, iar turiștii de acum încep să își facă apariția. De săptămîna trecută abia, cultura a ieșit în stradă, cu expoziții precum „Sibiu. Monumente, oameni, locuri” – 180 de fotografii cu cetățile Sibiului sînt expuse în Piața Mare, însoțite de text, alcătuiind un veritabil ghid pentru turiștii care află

Cultura la Sibiu se relansează în mai

ce e interesant de vizitat – sau „Grădina”, cu sculpturile lui Liviu Mocan. Organizatorii programului spun că evenimentele culturale au fost programate astfel încît cele mai de seamă să aibă loc cînd aflulxul de turiști va fi mare, adică vara. De aceea, programul „Sibiu 2007” va beneficia de o relansare la mijlocul lunii aprilie, pentru a se marca „inaugurarea sezonului de vară”. Relansarea va fi fastuoasă, comparabilă cu deschiderea oficială de la 1 ianuarie, spune primarul Klaus Johannis.

Teatrul, locomotiva programului

Deocamdată, teatrul se dovedește adevărată locomotivă a programului, cu premiere pe bandă rulantă, semnate de mari regizori. După doar o săptămîna de la *Viața cu un idiot*, Andriy Zholdak a ieșit la rampă cu *Othello?!*, un Shakespeare refăcut după 5 ani, cu distribuție nouă. *Othello?!* este jucat la limite, cu puține cuvinte, dar înțesat de simboluri și bogat vizual. Scena se aseamănă cu ta-

blourile suprarealiste sau cu un balet modern, unde actorul joacă cu trupul, ajutat de decor: ceasuri care o iau razna, chibrituri uriașe, hălci de carne, totul sugerînd știința ce duce la nebunie, sentimentele care înnegurează rațiunea. Regizorul a părăsit Sibiul anunțînd că un afacerist ucrainean a văzut ambele spectacole și dorește să le finanțeze, pentru a fi jucate la Kiev.

În Joia Mare, la teatrul sibian s-a lansat *Trilogia evreiască* a regizorului Mihai Măniuțiu, avîndu-l în centru pe actorul Marian Rălea. Primul spectacol, *Shoah. Versiunea Primo Levi*, pornește de la interviuri cu Primo Levi, un evreu italian, chimist, supraviețuitor al Holocaustului, autor de memorii, poezii și romane. A devenit foarte cunoscut mai ales datorită lucrărilor sale despre Holocaust, dar și din cauza perioadei petrecute ca prizonier la Auschwitz. Cea de-a doua parte a *Trilogiei evreiești*, *Ecleziastul*, o dramămată după Biblie, se va juca în premieră pe 29 aprilie, iar a treia parte, *Experimentul Iov*, cu un text ce pleacă de la Vechiul Testament și de la opera lui Jung, va fi prezentată în mai.

ROMÂNII E DEȘTEPTȚI

Radu Pavel GHEO

Know how la stîină

Pe un deal înverzît, către culme, un cioban șade la umbra unui copac. Are pe umeri o țurcă mișoasă și pe cap o pălărie rotundă și înălțuță, ca un castron, de te miri cum de nu-i alunecă jos, în iarbă. În jurul lui dorm vreo cinci cîini. Măgarul paște și el mai încolo, iar pe tot întinsul dealului s-a împrăștiat o turmă de oi. Să tot fie cîteva sute.

Jos, în vale, se vede o șosea pe care trec din cînd în cînd mașini. La un moment dat, una din mașini trage pe margine și din ea iese un tînar în costum gri, cu o mapă sub braț. Face un pas, se întoarce, lasă mapa în mașină și o ia pieptiș spre cioban. Ciobanul își dă pălăria mai pe spate și așteaptă, ridicat în capul oaselor.

Tînarul se apropie de copac, moment în care cîinii se ridică și se reped înspre el. Un fluierat scurt al stăpînului îi reduce la ordine. Se întorc lîngă cioban și se întind iarăși cu botul pe labe.

Tînarul ajunge și el lîngă cioban, gîfînd ușor. E ceva urcuș.

— Bună ziua, bade! spune tînarul, aplecîndu-se de șale și rezemîndu-și o palmă de un genunchi.

— Bună ziua, flăcău!

— De la București vin, bade.

— Așa.

— Chiar pe matală te căutam.

— Așa, repetă încurajător ciobanul.

Tînarul își dădu iar pălăria pe ceafă. Apoi zise blînd: — Ei, flăcău, te-o fi îndrumat greșit. Io nu vînd nici un fel de brînză, nici de calitate, nici fără calitate.

— Cum nu vinzi? se miră tînarul.

— Păi, nu vînd, că n-avem voie! Cu normele alea europene care-au venit acum... Decît să mă lege aștia, mai bine nu mai fac brînză. Nu mai fac, nu mai vînd.

— Ei, lasă, bade! făcu șmechereste cu ochiul tînarul. Nu se poate să nu mai vinzi mata pe ici, pe colo.

— Ba uite că se poate, se încăpățîna ciobanul.

— Nici pentru matală nu faci ceva?

— Ba, pentru noi mai facem așe, o puțină, două...

— Și nu poți să-mi vinzi și mie o bucată? Că am bătut ațita drum de la București...

— Nu pot, flăcău, înălță din umeri ciobanul. D-apoi, amu am și gătat-o.

— Și nu vinzi nimic-nimic? Nici lînă? Nici carne?

Ciobanul îi aruncă o privire scrutătoare. În cele din urmă răspunde:

— Nimic-nimic. Nici lînă, nici carne.

— Și-atunci de ce mai crești oile astea? arată tînarul cu mîna spre turma ce păștea împrăștiată.

— Din reflex, răspunde sec ciobanul. Da' ia stai puțin, că mă sună cineva pe celular.

Omul scoase un celular din chimir.

— Alo! Da. Salut, Florică! Ce zici? Nu, nu, nici vorbă! Golful nu-l dai cu mai puțin de cinșpe

mii și pă alea trei Renaulturi unu' cu șapte, unu' cu nouă și-ăla nou cu douăzeci de doîșpe. Așa! Noroc...

Îmi cer scuze, se întoarce el apoi către tînar. Afacerile.

— Afacerile? Adică acum faceți afaceri cu mașini?

— Second hand, preciză ciobanul. Fiu-meu se ocupă de ele, da'-i cam moale. Avem și piese de schimb, la vîru-meu Andrei.

Cumnatu-meu are și el o stație de benzină, așa că, dacă ai vrea, ți le rezolvăm noi pe toate. Da' vîd că dumeata ai mașină nouă, nu-ți trebă, comentă omul după ce aruncă o privire spre șosea.

— Fiu-meu se ocupă de ele, da'-i cam moale. Avem și piese de schimb, la vîru-meu Andrei.

Cumnatu-meu are și el o stație de benzină, așa că, dacă ai vrea, ți le rezolvăm noi pe toate. Da' vîd că dumeata ai mașină nouă, nu-ți trebă, comentă omul după ce aruncă o privire spre șosea.

— Și numai așa ceva vindeți? se miră tînarul. Doar matală ești cioban! Să nu-mi spui iar că din reflex.

— A, nu! Păi, noi vîndem și năuhau.

— Ce?

— Năuhau. Așa mi-a zis fiu-meu că îi zice. Vin tot felul de engleji și nemți să-i învățăm cum să mulgă oile și să facă brînză. Și franțuji. Da' mai mult engleji. Numa' că nu le iese neam. După ce încheagă ei laptele, toată brînză o aruncăm la cîini. Da' dacă plătesc oamenii...

După ce tînarul plecă, potcîndu-se la vale, ciobanul scoase iarăși celularul și formă un număr:

— Ileană! Auzi, Ileană, vezi că vine un inspector sanitar în sat! Să nu te pună dracu' să-i vinzi vreo felie de brînză! Și spune și prin vecini... E unu' așa, mai ficio-rand și mai nătăfleață... Da, cu ăia am rezolvat tot. Vin mai pe seară să-și iau alea cinci putini. Tu ai grijă cu inspectoru'.

Te țuc.

Apoi ciobanul închide telefonul și clatină ușor din cap.

HOTELURI PLINE

Ne aflăm încă în extrasezon, iar hotelurile din Sibiu sînt pline pe trei sferturi. Pentru acest an, se așteaptă 500.000 de turiști, iar virful este preconizat pentru sfîrșitul verii, cînd se vor deschide alte mari hoteluri aflate în construcție, absolut necesare, dar din cauza cărora centrul orașului încă arată ca un șantier. Hotelierii le recomandă turiștilor să-și facă rezervări, mai ales dacă vor să vină cînd au loc evenimente culturale deosebite. Gradul de ocupare este în medie de 70%, dar sînt și zile în care nu mai este nici un loc liber.

URMEAȚĂ LA SIBIU

» 23 aprilie: Gala Premiilor UNITER. Pentru prima dată în istoria sa, spectacolul televizat nu se va desfășura într-o sală, ci într-un uriaș cort amplasat în centrul orașului.

» Luna mai aduce Sibiu Jazz Festival, aflat la a 36-a ediție, care va reuni, între 6 și 13 mai, trupe din lumea largă, în concerte maraton pînă în miez de noapte, ce vor avea loc, și ele, tot în cortul numit Pavilion 2007. Va urma Festivalul Internațional de Teatru, între 24 mai și 3 iunie, unde se vor relua toate premierele sibiene, alături de alte sute de evenimente.

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

Scrisoare închisă

Dragă redacție,

De câteva dimineți incoace, cobor scările grăbit și, în drumul zilnic către stația de taxi, încerc să merg pe sub copertinele blocurilor. Mi-e o frică teribilă să nu mi se prăvale-n cap ministrul Mihail Hărdău sau, mai nasol, înlocuitorul său pe probleme educaționale, Cristian Adomniței. Nu, nu am început să visez colorat și nici să aud voci, ci, pur și simplu, am început să am bănuiele cum că acești doi domni se trag din prostiile făcute la băutura de neamurile lui Leonardo da Vinci. Pentru că, la fel cum celebrul domn din Florența desena excavatoare și mașini zburătoare, timp în care ubicuitatea îi juca feste și mai și picta sau studia anatomia, la fel, în timpurile noastre moderne, acești doi politicieni par a fi străbătuți de fiorul metafizic și de o neconținută aplecare către natură și misterele sale.

Povestea de mai sus mi s-a conturat în minte după ce-am citit și văzut mărturiile domnilor Hărdău și Adomniței. Primul dintre aceștia a declarat că, dată fiind zgomotoasa sa debarcare din fruntea Educației și Cercetării, se întoarce la Cluj, la albinele sale. Despre celălalt domn, actualul ministru, Cristian Adomniței, am citit că e doctorand în „Stabilitatea versanților”. Ar trebui, cred, să ne declarăm cu toții, într-un zumzet general, complexați în fața acestor veleități multilaterale dezvoltate: Mihail Hărdău, profe-

sor de rezistența materialelor, apicultor amator; Cristian Adomniței – inginer constructor, doctorand în munți și ape. Chiar stai și te întrebi, ca prostul, când mai au timp acești doi temerari căutători într-ale misterelor vieții să se ocupe de syndicate, elevi, studenți, profesori, cămine, calitate educațională și tot ceea ce înseamnă un minister al învățămîntului. De aici vine și firescul (?) meu comportament: îi și văd pe oricare dintre domni de mai-nainte pedalind la vreo zece metri de sol o mașinărie davinciană, fie că ea ar urma să fie folosită în stropitul florilor de câmp, fie în cartografierea grohotișului de pe versanți. Neli-niștea-mi se răsfrînge, a necurată-lui neliniște!, peste tot acest tablou, pentru că în ecuație intră un element-cheie, fundamental, elementar, capital, cum vreți să-i spuneți: limba română.

Îmi pare rău, domnilor, electorul Savitescu vă poate acorda circumstanțele unei dezvoltări în cascadă a circumvoluțiilor domniilor voastre, dar nu s-ar sui, „never-ever”, într-un vehicul „made in Hărdău” ori „...in Adomniței”, care nu are un manual de utilizare scris în spiritul limbii pe care o vorbim. Ar face-o, poate, doar pentru un domn Andrei Marga sau pentru unu-doi ieșeni, ale căror nume nu le scrie aici, pentru că nu-i place să exerseze pupatul la punct fix și moale.

Temător și încă privind cerul,
Alex Savitescu

LA CĂRTUREȘTI – SALONUL ILUSTRATORILOR

Casting de scufițe și lupi cu gura mare

Personaje din cărțile cu povești au invadat Cărtureștiul, de pe 27 martie. Pentru cine are poftă de basme, Lupul face de-o veșnicie pe bunica, Degețea stă tristă pe-o frunză, cum o știți, vrăjitoarele nu se dezlipesc de mătură, iar copiii visează frumoase și de neînțeles istorii. Pe toate le-au transpus în culori minunate și în viziuni diferite 76 de ilustratori români și francezi, care și-au unit creioanele și talentul în „Salonul ilustratorilor – Chemin faisant”.

Florentina Ciuverca

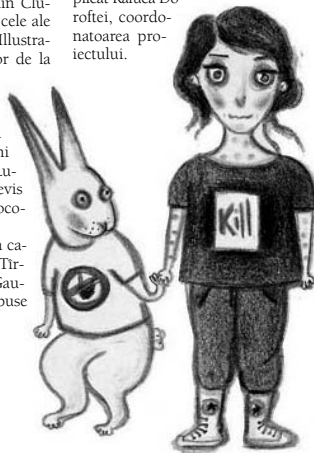
Până să ajungă la Cărturești, expoziția organizată la inițiativa Clubului Ilustratorilor din București a poposit în cinci alte spații din țară și din Franța.

Salonul a fost vernisat pe 30 martie și va rămâne la dispoziția vizitatorilor pînă pe 26 aprilie. Creațiilor artiștilor din Clubul Ilustratorilor li s-au alăturat cele ale ilustratorilor de la Maison des Illustrateurs din Paris și ale studenților de la Universitatea Națională de Artă din București, Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași și cei de la Cluj-Napoca. Invitații speciali sînt ilustratori români consacrați: Silviu Băiaș, Ethel Lukats Băiaș, Geta Brătescu, Devis Grebu, Vasile Olac și Vasile Socoluc.

Proiectul a pornit în 2005, în cadrul Programului de Lectură a Tîrgului Internațional de Carte Gaudeamus. Desenele au fost expuse

apoi, în octombrie 2006, la Festivalul „Povești pentru copii și oameni mari” din Alba Iulia și din nou la Gaudeamus, la Salonul Ilustratorilor (Ne)Publicați. În Franța, expoziția a fost vernisată în martie, la Festivalul Limbii Franceze. La Iași, personajele poveștilor noastre au ajuns pe 3 aprilie, la Galeria apARTE, și vor rămîne pînă pe 23 aprilie. „E mai mult o expoziție itinerantă, pentru că unele ilustrații se repetă în diferite expoziții, altele sînt unice, dar aparțin celor 76 de artiști. Salonul își propune să lanseze și să genereze o serie largă de evenimente în vederea susținerii ilustrației de carte și a ilustratorilor”, a explicat Raluca Doroftei, coordonatoarea proiectului.

Lucrări de Mihaela Paraschivu (stînga) și Alina Dulha (dreapta)

PRIMUL FANZIN AL CLUBULUI ILUSTRATORILOR

Salonul încearcă să conecteze ilustratorii români la „trendul” occidental în materie de ilustrație de carte și să atragă atenția editorilor de carte. Cu o zi înainte de vernisajul de la Cărturești, cinci artiști din celebra Asociație „La Maison des Illustrateurs” – Dana Rădulescu, Virginie Moulimous, Rochanak Ostad, Pierre Perez și Florent Tardieu – s-au întîlnit la discuții cu ilustratorii autohtoni, la Una Galeria. Temele: „Scenografia cărții: paralelisme teatru/carte ilustrată”, „Cartea de artist” și „Relația imagine-cuvînt în cartea ilustrată”. Odată cu expoziția, la Cărturești a fost lansat și primul fanzin al Clubului Ilustratorilor, a cărui eroină este „Alice în Țara Minunilor”. Cei care s-au nimerit printre rafturi la vernisaj au fost puși să deseneze pornind de la un cuvînt, iar din măiestria cu care și-au imaginat obiectele sau personajele va ieși o „carte de artist”.

CITIȚI ÎN NUMĂRUL DUBLU 109-110:

OBSERVATOR CULTURAL

» În dezbatere: Dezvoltare urbană și patrimoniu arhitectonic. Ce se întîmplă cu Halele Obor construite de Horia Creangă.

» Paul Cernat: Ce merge și ce nu merge la „export” din literatura română.

» Delia Ungureanu: despre jurnalul lui Julien Green.

» Richard Wagner și Michel Crépu: relatări din Germania și Franța.

» Interviu cu Monica Heintz.

VIAȚA CU UN IDIOT

E unul dintre acele rare spectacole care te bîntuie. În el Zholdak explorează teatrul crimei și al nașterii spontane. Al îngerului avortat și al înnebunirii mortale.

5 «

teatru

Foșnet. Frunze. Plasmă pe care se mișcă crengi. Două camere ca două celule ale iubirii și morții. Ca două embriane care nasc și distrug pasiune. Față în față.

© FOTO: Catalin Neghină

Poem Zholdakian brutal candid

Mihaela Michailov

Trei ecrane deasupra celor două camere în care totul este filmat live. Fiecare contorsionare a feței, fiecare mișcare, fiecare creponare a pielii. Zholdak face din teatru un concert transmis în direct. *Reality performance*-ul contemporan supraponderal, obsesia hiper-vizibilității actual, care acutizează senzațiile, sînt baza conceptuală a spectacolului. Torentul de imagini suprapuse dă dimensiunea arhetipală a show-ului. Un *cross-over* care e marca gândirii regizorale. Zholdak trebuie descifrat în imagini.

Convenția coboară în zațul realității. Distanțare și apropiere manevrate continuu.

În *Viața cu un idiot*, povestea e simplă. Un cuplu supt de plictiseală e obligat să locuiască cu un idiot. Cu inocentul animalizat care scoate sunete terifiante și suge morcovi. Cu debilul care transformă camera într-o cușcă plină de fecale și își mișcă fața cu maioneză. Abrutizare totală. Femeia îl urăște. Urlete. Apoi ura se transformă în cea mai duioasă iubire. În cea mai lascivă atingere. Liniște. Impulsul animalic e curățat de picături de apă într-o scenă erotică sub duș. Femeia și idiotul nu vor să se mai despartă. Avortul produce însă ruptură brutală. Soția este exclusă dintr-o nouă iubire. Idiotul și bărbatul se îmbrățișează convulsiv. Femeia o ia razna. Cu pampoane și pantofiori albi, îl vrea pe idiot înapoi. Chi-pul ei demențial-izat invadează cele trei ecrane. Idiotul scoate pistolul și o omoaie. Singe pe bărbia imaculată. Zholdak spală tot ce ucide.

Spectacolul lui Zholdak te lasă cu porii deschiși. Te scurtcircuitază. Face din corpul și psihicul tău un vas în care i-magiile fermentează.

Zholdak vede în textul lui Erofeev o hemoragie fantasmatică. Imaginile au la

ucraineanul care torturează limitele substanță dramatică.

Zholdak duce pină la capăt un teatru exorcizant

Răii candid-perversi cîntă. Îngerăș nu mai ai aripioare. Îngerul plînge. Jumătate în noroi, jumătate în cer, îngerul fredonează și fumează. Tengo marijuana. Cu umerii aduși, e zgribulit și însingurat. Aruncat din Grădina Raiului, expropriat, inger de bordel pămîntean crucificat. Cuie ordinare, cuie murdare, bătute în degetele îngerului dau dimensiunea lumii arhetipale a lui Zholdak. În secunda următoare, pe ecran, e filmată o fotografie cu lisus. *This is the beginning. This is the end. I'm so fucking spectral.*

Lapte și sînge. Delir vitalizant. Mecanica explozivă a corpului. Corp spasmodic, corp care expulzează energiile răului și poezia atingerilor.

Zholdak duce pină la capăt un teatru exorcizant. Storcește actorul (excelentă trupa cu care a lucrat) ca pe un piculeț cu ketchup. Ketchup dulce și picant.

Demența privirii într-un spectacol al alienării furibunde. Privirea inocent traumatizată a îngerului cu aripi lipite de două bucăți de lemn arse.

Privirea halucinantă a lui Vova, idiotul transfigurat de iubire și violent pină la desfigurare.

Privirea goală a soțului.

Privirea explodată a soției care plînge sfîșiată de neputință: „Îl vreau pe Vova, dă-mi-l înapoi pe Vova”.

Correspondențe și contraste turbulente. Impuls animalic și sublimare.

Niveluri de imagini multiplicare, suprapuse, care se dislocă pină la crearea unui vertij ultrasenzorial.

Zholdak face un spectacol din rotirea camerei, din focalizarea unui unghi care

detaliază pe bucăți o figură sau un gest. Perfecta distribuție a imaginii în spațiu îi obligă pe actori să interacționeze cinematografic, să schimbe rapid raporturile de joc.

Zholdak nu face teatru narativ. Nu pune o întimplare în scenă. Nu spune doar o poveste. Zholdak face un *concert dramatic live*, o instalație de transmițători totali care-ți perforază epiderma. Stimuli olfactivi și sonori produc deflagrația sinapselor.

Acțiune brută. Act vital. Spectacol extrem. Pentru Zholdak, limitele sînt ca plastilina pentru un copil. Modelabile și perfect elastice.

Un regizor cu decantări spectaculoase

Viața cu un idiot este o poveste biblică în sicriu contemporan, vizualizată dramatic de un creator care-ți ciuruește simțurile cu o forță de tun bruscat format în cea mai lină ninsoare. Zholdak e un regizor cu decantări spectaculoase. După ce pompează violență la greu, te împinge în zăpadă. Îngerul și idiotul trec unul pe lîngă altul ca două spectre. În spatele lor, fulgii cad în zigzag așa cum, după vărsarea de sînge din *Kill Bill*, Tarantino ne împingea în albul de cristal al zăpezii lăptoase. Sau cum, tot Zholdak, în *Hamlet. Dreams*, acoperea trupurile îndrăgostiților de clăbuci.

Onirismul e substanță dramatică din care Zholdak își trage arhiimaginariul.

Viața cu un idiot e unul dintre acele rare spectacole care te bîntuie. În el Zholdak explorează teatrul crimei și al nașterii spontane. Al îngerului avortat și al înnebunirii mortale.

„Știu că am avut aripi și atunci cînd moț și închid ochii îmi aduc aminte și simt că zbor. Eu zbor, eu zbor, eu zbor, eu zbor, eu zbor...”

UNITER TVR

Cu sprijinul

Ministerul Culturii

UNITER

GALA PREMIILOR UNITER

PREMIILE TEATRULUI ROMÂNESC PENTRU ANUL 2006

ediția a XV-a

LUNI, 23 APRILIE, ORA 20.20, SIBIU

În direct pe TVR1

www.uniter.ro

Radio România Cultural

UNIREA

Sponsorii principali

RAIFFEISEN BANK

BCR

Sponsorii

UNIFLEX

Partenerii speciali

CEC

SH212

Cu sprijinul

UNIFLEX

SH212

SHOPPING CENTER

SALUTĂRI DE LA PETRILA DE ION BARBU

Viața cu un idiot de Viktor Erofeev, Teatrul Național „Radu Stanca” Sibiu

Traducere: Maria Dinescu

Scenariu dramatic: Andriy Zholdak

Regia: Andriy Zholdak

Cu: Florin Coșuleț-Dan Clasu, Cătălin Pătru, Cristina Flutur, Mihai Coman, Viorel Rață, Cristian Stanca, Ema Vejean, Pali Vecsei, Bogdan Sărățean, Codruța Vasu

Chiar dormind sub podurile Paris

Cămașa de mătase roșie împrăstie culoare în lumina zgîrcită a unei dimineți pariziene. Cu pipa într-un căuș al mîinii, Basarab Nicolescu e gata să lumineze orice întrebare și să argumenteze spontan cu pagini din cărți găsite cu precizie enciclopedică. În preajma lui te simți ca în laboratorul de creație al unui mare renașcentist.

Pereții apartamentului său din arondismentul al 19-lea al Parisului par niște hărți multiculturale. Basarab Nicolescu îmi arată un Cioran mai puțin cunoscut: chipul scriitorului rupt în două, o viziune inedită a fotografului Morhor. Un fel de medalion, despre care aflu că se cheamă „ogîndă” și că e vechi de mii de ani, e așezat pe o comodă lângă alte obiecte la fel de misterioase din Brazilia, Maroc, Japonia. În altă cameră, portretele părinților și bunicii, cu acea privire eternă, viguroasă, din tablourile de demult. Ochi limpezi și două coșite împletite ștregărește: soția gazdei, într-o fotografie de tinerețe. Michelle Nicolescu s-a stins din viață în 2005. Icoane românești înșirate de-a lungul unui ușor de ușă. Cărți vechi și noi din România, volume din Franța sau din Statele Unite peste tot pe unde s-au putut așeza rafturi.

Dacă miine lumea s-ar năru, românul Basarab Nicolescu ar trebui salvat pe o arcă a lui Noe. Părintele mondial al transdisciplinarității cunoaște strategiile prin care diferite discipline pot interacționa spre a da o nouă înțelegere asupra lumii.

Interviu realizat de Cristina Hermeziu

Cite limbi știți, domnule Nicolescu?

Putine: românește, engleză, franceză. Când eram copil, vorbeam bine grecește și turcește. Mama mea este grecoaică. În perioada în care tata a fost prizonier, în Uniunea Sovietică, între 1942 și 1948, acasă vorbeam mult grecește și turcește, mai puțin românește. Dar acum le-am uitat. Deci știu puține limbi. Dar mai vorbesc și... matematică!

Ce credeți că ați moștenit de la mama, grecoaică Anghelichi Anastasiadis?

Imaginația și sensibilitatea. E o trăsătură a celor obișnuiți cu marea, cu oceanul. De la români cred că am luat persistența, dorința de a construi. Numele meu înseamnă, de altfel, „constructor”, „fondator”. Hasdeu a găsit etimologia numelui Basarab, care înseamnă fondator de țară, fondator de trib. Vine din limba cumană. De acolo se trag numele domnitorilor români, Basarabii.

Ce fel de copilărie ați avut?

O copilărie foarte studioasă. Bunicii mei, și din partea mamei și din partea tatălui, m-au învățat să citesc devreme. Devoam cărțile din jurul meu de la patru ani. Am avut o copilărie modestă, erau vremuri de

sărăcie. M-am născut în '42. E adevărat că bunicii mei grec era un om bogat, dar, cum a pierdut totul în momentul instaurării regimului totalitar, am avut o viață dificilă pe plan material, însă extrem de bogată pe plan spiritual, sentimental, intelectual.

Erau cărți în casa părinților?

Sînt două surse ale cărților. Aveam cred șase ani, îmi petreceam vacanțele la bunicii din partea tatălui în satul care se numește Păcureți. E un sat din județul Prahova, unde se spune că s-a descoperit pentru prima dată petrolul, de aceea se numește Păcureți. Bunicii aveau o fermă imensă, cu multe clădiri, grajduri, livadă, un loc minunat. Era o singură încăpere, la primul etaj, în care bunica mea îmi spunea că e interzis să merg. Miroseoa foarte frumos în acel loc, acolo era o crescătorie de viermi de mătase. Cum de mic nu mi-au plăcut lucrurile interzise, am intrat bineînțeles în acea cameră: spre surpriza mea, am găsit una dintre cele mai extraordinare biblioteci pe care le-am văzut în viața mea. Erau acolo cărți, manuscrise, letpisete din evul mediu românesc, monede de aur. A fost șocul care probabil mi-a determinat pasiunea pentru cărți. Sînt un om al cărții. Era biblioteca străbunicului meu, Andrei Nicolescu-Păcureți, care a fost învățător de stil vechi: un învățat, membru al primului Senat al României întregite. În 1906 a primit un premiu al Academiei Române pentru monografia satului Păcureți.

Ce s-a întimplat cu acea bibliotecă fabuloasă?

Din fericire, lucrurile au fost salvate, sînt acum la muzeul din Ploiești. O parte le-am păstrat eu. La casa părinților din Ploiești erau mai multe romane, și pe acestea le-am devorat, dar adevărata sursă a uimirii și a fascinației mele în fața cărților de la Păcureți se trage.

Cum v-ați descoperit pasiunea pentru matematică?

A fost simultană cu iubirea pentru carte. Dar am avut o șansă. Am fost la unul din cele mai bune licee cu tradiție din țară, „Ion Luca Caragiale” din Ploiești. În jurul anilor '56-'60 s-a petrecut acolo un fel de miracol: erau profesori de neimaginat astăzi. Nu doar predau lecțiile, erau și învățători de viață. Unul dintre ei, cel care mi-a fost cel mai apropiat, a fost profesorul de matematică Ion Grigore. A devenit apoi profesor emerit, el avea și talent de cercetător. Și-a sacrificat însă talentul de cercetător pentru a-i învăța matematica pe copii. El a fost mentorul meu spiritual în adolescență. Mă bucur că anul acesta, în octombrie, vom celebra la Ploiești centenarul nașterii sale. Prin el mi-am descoperit fascinația pentru matematică, care rămîne prima mea pasiune, și care se îmblina cu pasiunea pentru literatură și pentru filosofie. Într-un fel m-am născut în altă epocă decît ar fi trebuit, am o structură de om al Renașterii în sensul multitudinii domeniilor de abordare. Dar nu e vorba de enciclopedism, ci de legăturile dintre diversele domenii.

Cum v-ați decis ce carieră să urmați dintre atâtea posibilități?

A fost un fel de dramă. Aveam prostul obicei să cîștig în același timp olimpiadele naționale de literatură și

de matematică. Ce puteam alege pentru universitate? Să devin critic literar mi se părea de negîndit, pe atunci se promova doar literatura realist-socialistă. Filosofia era iarăși de negîndit, cu materialismul dialectic. Matematica mi se părea prea îndepărtată de viață, de natură, deci am ales fizica, un termen de conciliere între aceste domenii. Sînt foarte mulțumit de alegerea mea, pentru că această alegere mi-a permis să concretizez activitatea mea în domeniul transdisciplinarității, domeniul legăturilor dintre diverse discipline ale cunoașterii.

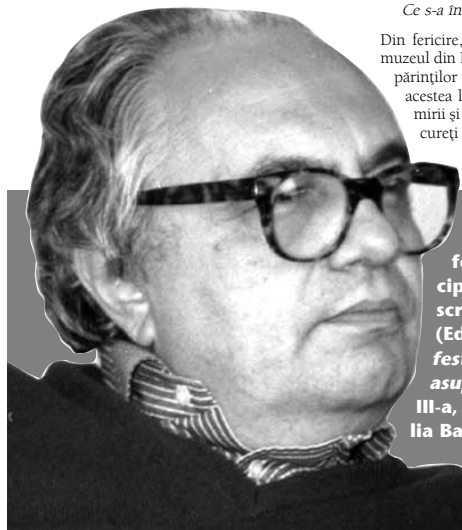
În mod deliberat lucrez încă extrem de mult în domeniul fizicii particulelor elementare, dar în același timp consacru o bună parte din timpul meu transdisciplinarității. A ceea ce Eliade numea inițierea prin cultură. Eu cred în inițierea prin cultură, în ciuda a ceea ce se întimplă peste tot în lume, în România, în Europa sau în Statele Unite: o mișcare inversă față de această inițiere prin cultură.

Ați părăsit țara în 1968. Cum arăta Franța de atunci?

Am plecat în 1968 cu o bursă a guvernului francez, am așteptat timp de doi ani să mi se acorde viza de plecare. În afara de obstacolele legate de familia mea, atunci s-a petrecut și invazia Cehoslovaciei, ceea ce a însemnat o nouă amîinare. Dar orice s-ar fi întimplat, eu eram hotărît să plec. Paradoxal, pentru că în 1968 era o perioadă de oarecare grație în România. O perioadă de liberalizare, de fîrțimă de democrație care părea să se formeze. Cariera mea părea trasată, eram deja din 1965 asistent la Universitatea din București, la Facultatea de Fizică.

De ce voiați să plecați cu orice preț?

E foarte simplu și foarte complicat în același timp. Nu voiam să-mi pierd sufletul. Eram conștient că dacă rămineam era o obligație profesională să mint ca să pot merge înainte. Asta mi se părea de negîndit prin structura mea interioară. Și am sacrificat totul ca să plec. Și știam dinaintea plecării că voi rămîne acolo, orice s-ar întimpla, chiar dormind sub podurile Parisului sau fără nici un fel de slujbă, tot aș fi rămas.

Basarab Nicolescu, membru al Academiei Române, membru al Fundației „Ștefan Lupașcu”, Iași, este, din 1987, președinte cofondator al Centrului Internațional de Cercetări și Studii Transdisciplinare, care reunește 165 de cercetători din 26 de țări. Dintre scrierile sale au fost traduse în limba română: *Teoreme poetice* (Editura Cartea Românească, 1996), *Transdisciplinaritatea (manifest)* (Editura Polirom, Iași, 1999), *Știința, sensul și evoluția – Eseu asupra lui Jakob Boehme* (Editura Vitruviu, București, 2000; ediția a III-a, prefață de Antoine Faivre, traducere din limba franceză de Aurelia Batali, Editura Cartea Românească, 2007), *Noi, particula și lumea* (Editura Polirom, Iași, 2002; lucrare premiată de Academia Franceză), *Rădăcinile libertății* (Curtea Veche, București, 2004).

Parisului, tot așa și rămas în Franța

Ați dormit sub podurile Parisului?

N-a fost cazul, dar am trăit doi ani cu o bursă înfima a guvernului francez pentru că ea ar fi trebuit dublată de una a guvernului român. Înainte de plecare mi s-a spus: „Nu vă putem da suplimentul. Mai plecați?”. „Sigur că plec.” Doi ani mi-am trămuit banii pentru fiecare masă, mi-am economisit fiecare bilet de metrou. Apoi am obținut o bursă a Comisariatului pentru energie atomică, după care am intrat la CNRS (Centrul Național de Cercetări Științifice) și s-a deschis o altă perspectivă, de viață materială mai relaxată.

V-a dezamăgit Franța?

Pentru intelectualul român, Franța e un mit. Înainte să plec cunoșteam limba, cultura, muzica franceză, eram îmbibat. Parisul a fost conform cu ceea ce-mi imaginam. Am fost oarecum decepționat să descopăr că în Franța sînt oameni ca peste tot, ca și în România. E adevărat, trăiau mult mai bine decît românii pe atunci. Dar atît. Ca structură mintală, ca structură psihologică, și poate aici latinitatea este extrem de importantă, francezii erau decepționant de asemănători românilor. Am înțeles mai tîrziu decepția mea: francezii n-aveau nevoie să facă în fiecare zi revoluție, ei au făcut-o demult, la 1789. De altfel, alt mentor spiritual al meu, marele lingvist Alexandru Rosetti, care a garantat pentru mine ca să pot ieși din țară, îmi spunea: „Cînd noi ne bîtem cu turcii, francezii făceau bijuterii”. Am înțeles după aceea că francezul mediu are un stil de viață care pare mic burghez, pentru că se concentrează pe calitatea vieții de fiecare zi. În Franța m-am simțit ca acasă. N-am avut nici un fel de dificultate de adaptare.

Așadar n-ați trăit o dramă a exilului?

Am trăit o dramă interioară: știam că nu mă voi putea întoarce niciodată în țară. Părinții erau acolo, i-am cumpărat, i-am adus aici în 1986. Era un drum fără întoarcere pe atunci. E foarte greu pentru tineri să înțeleagă astăzi care era structura psihologică a exilatului fără întoarcere. Am început să am noaptea coșmaruri, eu credeam că numai eu le am și apoi mulți prieteni mi-au spus că trăiau același coșmar: se

imaginau întorsii în țară și nu mai puteau ieși de acolo. E un coșmar teribil. L-am trăit ani de zile.

Cum ați trăit faptul că vi s-a luat cetățenia română?

Nu mi s-a luat, am dat-o. Am renunțat la ea plătind. Nu mi s-a luat în sensul abandonării republicii, a fost o procedură de renunțare: mai întii am demisionat ca asistent de la universitate, după aceea am renunțat la cetățenia română, am plătit pentru asta. Bineînțeles, imediat apartamentul părinților mei a fost confiscat în mod abuziv și vîndut, nici acum cînd merg în București nu am un loc al meu undă să stau. Am renunțat la cetățenia română pentru ca părinții mei să poată veni la mine.

Sînteți un om al cuvîntului, al cărții, al culturilor și al legăturilor dintre culturi. Cum vă regăsiți în lumea de astăzi cînd războiul dintre culturi pare să ducă adeseori la drame?

Acasta este una dintre ideile mele cheie: într-o perioadă de criză, morală, intelectuală, spirituală, multe lucruri se pot face. Deci e o perioadă bună! Eu am trăit multe perioade în viața mea: printre ele, Războiul Rece, cînd ne imaginam că în România comunismul e instalat pentru o mie de ani. Acum România a intrat în Europa și e o mare minune. Trăim o perioadă de transformare. Ne-am imaginat un pic naiv și romantic că revoluția informaticii, evoluția Internetului, căderea neașteptată a imperiului sovietic vor duce către construcția unei civilizații noi, echilibrate, înțelepte, fără agresiuni, fără violență. În mod foarte ciudat, s-a petrecut exact invers: începînd cu 11 septembrie 2001, un eveniment important a avut loc nu doar pe plan istoric, ci și pe plan simbolic, civilizația veche e în curs de a muri. E un semn. A muri înseamnă și a se regenera, e viziunea optimistă pe care o păstrez. Dar sîntem într-o perioadă de criză, în care construcția are locul ei: în acest sens îmi consacru o parte din eforturile mele, prin conferințe, prin cărți, prin acțiuni globale la nivelul planetei, nu doar la nivelul Franței sau al României, de trezire a conștiințelor la această necesitate a unei civilizații conforme cu demnitatea umană: fără violență, fără război, fără aceste ciudate manifestări de extremisme de tot felul. Extremismele ideologice s-au prăbușit, ideologia comunistă sau nazistă nu mai are nici o șansă, dar a venit altceva: fenomenul terorismului, fenomenul etnic de luptă pe viață și pe moarte, lupte între etnii, lupta între diverse religii, între civilizații. Civilizația islamului și civilizația Occidentului. Astea sînt, cred, semne mari de transformare pentru care sper că oamenii vor găsi o soluție echilibrată ca să nu se prăbușească în distrugerea totală. Ca om de cultură și știință am o anumită retragere față de politică și de lucrurile imediate, dar mi se pare uimitor că tocmai oamenii politici nu au conștientizat această necesitate a dimensiunii spirituale a democrației. Cred că fără o dimensiune spirituală a democrației, democrația este sortită și ea pieirii.

Ce credeți că mai înseamnă „identitate” astăzi, într-o lume metisată cultural, dar plină de tensiuni identitare?

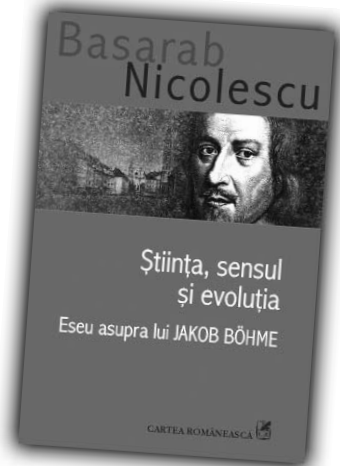
Mulți colegi de-ai mei nu sînt de acord cu mine. Dar eu spun întotdeauna că metisajul e un lucru bun. Metisajul culturilor, inevitabil într-un proces de globalizare, chiar metisajul raselor, al etnilor, al popoarelor este un lucru care va duce spre pace. Nu e idee originală, Toynbee a spus-o și îi dau dreptate. Vă dau un exemplu: am circulat mult în Brazilia, prin activitățile transdisciplinare pe care le-am organizat acolo. E un loc în care metisajul a fost reușit. Brazilia e un conglomerat de diverse rase, religii, culturi, ceea ce a dat o extraordinară vitalitate. Cînd te plimbi prin Brazilia, vezi toate culorile pielilor umane pe

stradă. E multă violență și acolo, dar nu e legată de etnie, e legată de sărăcie, ceea ce e cu totul altceva.

În Europa s-au încercat diverse soluții, de la asimilare și integrare a străinilor la formula comunităților etnice, și rezultatul nu e la fel de optimist.

Cred că în ceea ce privește Europa, important e trecutul colonial al unor țări care rămîne chiar și acum în memoria popoarelor dominante. Pe de altă parte, predominantă religiei creștine, indiscutabilă în Europa, nu putea permite metisajul. De exemplu, această rezistență absurdă la intrarea Turciei în UE: o țară dezvoltată economic și de prim rang în Europa. Nu se spune așa din punctul de vedere al corectitudinii politice, dar eu am s-o spun în felul meu: e teama de metisajul religios. Dar construcția Europei este o șansă mare. Cu atît de multe țări – din fericire, au intrat și România și Bulgaria –, metisajul va fi inevitabil. La scara planetei, Europa e un sat mai mare, în care culturile sînt destul de apropiate, în ciuda unei diversități naționale. Toată înțelepciunea cred că va fi echilibrarea între păstrarea identității naționale, a spiritualității naționale, și crearea unei culturi europene comune. Cultura europeană nu există încă. Deocamdată e un conglomerat. Există ca proiect, dar nu ca realizare. Și nu pentru că am tendințe naționaliste spun că România are un mare rol de jucat: marile personalități române în cultură au creat deja spațiul unei culturi europene. Mă gîndesc la marii români care au trait în Occident, în particular în Franța. E uluitor numărul de personalități care au creat și în cultura română, și în cultura franceză, fiind perfect integrați în ambele culturi și care, în fond, prin creația lor – Brăncuși, Eliade, Cioran, Ionescu, Lupașcu, Andrei Șerban –, creează o nouă cultură, care este cultura europeană. Prin confruntarea între două sau trei culturi, cea română, franceză și uneori cultura iudaică – sînt mari personalități române de origine iudaică ce au trăit în Franța. În acest sens, România are de oferit un fel de tezaur European. Acum trebuie găsit un cadru, nu numai politic, ci un cadru de mentalitate, un cadru epistemologic, filosofic, de conciliere a contradictoriilor: cultura națională/cultura europeană, specific național/ specific european. Deseri se aluneacă într-o extremă sau alta.

În acest sens sînt, de mulți ani, interesat de filosofia contradictoriului a lui Ștefan Lupașcu, care ne-a oferit un fel de instrument epistemologic pentru a gîndi concret și practic aceste lucruri.

„TRANSDISCIPLINARITATEA ESTE O NOUĂ UTOPIE”

Așa cum definiți transdisciplinaritatea – un demers științific, cultural, spiritual, social, care are drept scop înțelegerea lumii de astăzi, într-o unitate a cunoașterii, spre căutarea unui nou umanism –, nu e un demers utopic?

Omul are nevoie de o altă dimensiune decît de dimensiunea economică. Și această dimensiune o găsește în imaginar, în utopie. Utopie în sensul bun al cuvîntului, care nu se întoarce împotriva omului, ci e un punct tangențial spre care poate tinde. În acest sens, da, transdisciplinaritatea este o nouă utopie: este utopia legăturilor între diverse domenii de cunoaștere, între diverse culturi, utopia dialogului între diverse religii și civilizații. Din anii '70, cînd filosoful și psihologul elvețian Jean Piaget a inventat cuvîntul, grație acțiunii pe care am dus-o și singur, dar și acompaniat de o mișcare întreagă în Franța și în lume, creată pe o asociație pe care am fondat-o în 1987 – Centrul Internațional de Studii și Cercetări Transdisciplinare –, ce am reușit a fost să elaborăm o metodologie a transdisciplinarității: o nouă manieră de a aborda cunoașterea într-o globalizare a planetei. Sînt foarte fericit că am ocazia să expun în mod coerent și pedagogic aceste idei și metode în cursurile pe care le țin la Universitatea din Cluj, la Facultatea de Studii Europene.

Unde se află cercetarea românească în cadrul proiectelor internaționale de cercetări transdisciplinare?

Brazilia și, mai nou, România sînt într-un fel polii acestei mișcări. S-a creat, de exemplu, o colecție de cărți transdisciplinare la Editura Junimea de la Iași. Există o mișcare întreagă acum de dialog între știință și religie care a început cu cîteva zeci de cercetători români în anii 2000, cu sprijin financiar al Fundației americane Templeton și care acum s-a dezvoltat într-un program considerabil pe trei ani. Dialogul între știință și religie în România înseamnă crearea unui laborator de cercetare pentru fostele țări din Est, cu poli importanți la Iași, Cluj, Craiova, București. Rețeaua este condusă de doamna Magdalena Stavinschi, fostă directoare a Institutului Astronomic al Academiei Române, cu care de altfel am inițiat colecția „Știință și Religie”, la Editura Curtea-Vechi, lansată la Salonul de Carte Gaudeamus în noiembrie 2006.

Ce nu știe lumea despre Basarab Nicolescu și ați vrea să știe?

Întrebarea asta nu mi-am pus-o niciodată. Singurul lucru pe care aș vrea să-l știe lumea despre mine este că sînt legat de Păcureți și de Ploiești.

LECTURI ÎNTRERUPE

Doris MIRONESCU

Dulcea doamnă
Dobridor

Întorcerea din raj de Mircea Eliade este un roman „de idei”, expunând o ideologie cursivă, de autor, legată de concepte precum „generație”, „acțiune”, dar mai ales „dragoste”. Cum va mărturisii mai târziu romanțierul, titlul sugerează întoarcerea din raiul libertății de gândire prin reintroducerea cenzurii în 1933, cenzură pe care colaboratorii ziarelui „Cuvântul” al lui Nae Ionescu au resimțit-o puternic. Totodată, tinerii intelectuali din roman obțin, unul câte unul, o bună priză la realitate, maturizându-se în chip mai lin sau mai abrupt, începând să-și dea seama cât de puțin valorează doctrinele politice pe care le susținuseră cu ardoare până atunci, u-neori chiar cu arma în mână. Ci-tindu-l, nu poți să nu te gîndești cît de înțelept în probleme de politică era acest Eliade tînar, înainte ca C.Z. Codreanu să fi făcut din el „un fanatic român”.

Mai important decît orice însă, fiecare personaj are o experiență proprie a dragostei, aproximînd moduri spectaculoase de a iubi: Pavel Anicet se află în situația de a se îndrăgosti de două femei în același timp, David Dragu se îndrăgostește să-și păstreze virginitatea ca un exercițiu de voință, cutare este playboy, altul e pur și simplu un țaran sănătos, în vreme ce un altul recurge la viol ca să-și stimuleze singele fierbinte pentru o înclăștare armată în maquis-ul de pe Calea Griviței.

Cel mai urgisit personaj din roman este Valeria Dobridor, soția biologului Octav Dobridor. Femeie de puține resurse afective, ea îi face un copil soțului ei, apoi începe să-l înșele cu bărbații care, crede ea, i-ar putea reda tinerețea pierdută prin mariaj. Descoperită de soț, e părăsită. Un amic care vine s-o ajute cu acomodarea într-un nou apartament profită de ocazie și o violează. Astfel, destinul doamnei Dobridor rămîne, pînă la capăt, unul erotic:

mai întii prin liberă opțiune, apoi prin jocul crud al întîmplării. Dar, așa cum doamna Dobridor are o rea relație cu dragostea, pe care n-o înțelege și care-i vine de hac pînă la urmă, ea e caracterizată și de o magnifică repulsie față de literatură, inexplicabilă la o absolută venă de Filologie:

„Jac a sedus-o fără curte, fără sentimente, fără declarații de dragoste. M-am săturat pînă în gît de vorbărie, și-a spus, ca o scuză, după cea dintii vizită la Jac. Bărbații care vorbesc, și vorbesc, și declară, și afirmă, și se încîntă cu sunete – și nu fac niciodată nimic, absolut nimic. D-na Dobridor pierduse de mult admirația pentru bărbații care vorbesc frumos și pentru literatura bărbaților. S-a deșteptat într-o zi cu o silnică scribă de literatură, de romane, de orice carte scrisă. Nu mai citește acum decît zierele de dimineață și «Rampa». Privește o-bosită, disprețuitoare, pe oricine vorbește și scrie ca să afirme ceva, ceva adevărat sau frumos. La ce bun? La ce atîta osteneală? Ace-lași și același lucru; orice s-ar discuta, orice s-ar scrie. [...] Răsfoia disprețuitoare orice carte i-ar fi căzut în mînă; pagini și pagini scrise, transcrise, tipărite. La ce bun? Întrucît ajută să înțelegi, să ghicești viața, să o suportzi? Vorbe și prostii imaginate...”

Pînă la urmă, mistica „vieții”, proclamată prin disprețul față de cultură, îi va veni de hac simpaticei doamne Dobridor. Partitura ei patetică se încheie repede și elocvent. Lipsa de înțelegere a culturii înseamnă apariția dezastrului în viața personală. Femeia își limitează desti-nul ca simplă ființă senzuală (cu ironie, naratorul arată că „senzualitatea” o scosese doamna Dobridor din D'Anunzio). Or, iată că senzualitatea aceasta mediocră, necultivată, revărsată întîmplător, se întoarce împotriva ei. Să fie o simplă întîmplare?

EPISTOLA A DOUA CĂTRE VASILE ERNU

Pentru un prieten, nici
un ocol de șapte verste
nu-i cale lungăCEEA CE NE
DESPARTEEpistolarul
de la Hanu lui Manuc

Dragă Vasile,

Măi, sînt sigur că-ți amintești în detaliu *De bello gallico*: este una dintre capodoperele mistificării, atît literare, cît și istorice. Acel monstru divin, cum îl numește Cizek pe Caesar, reușește să destabilizeze pe calea scrisului, atît opiniile plebei îndoctrinate de optimați, cît și posteritatea, pe calea spinoasă a scriiturii strălucite – în dulcele și rectiliniul stil aticist. Scriitura transformă o campanie dezastruoasă, salvată doar prin noroc și geniu militar, într-un marș triumfal.

Îți amintești, desigur, de situația fără de ieșire în care s-a aflat Caesar la începutul mobilizării galilor sub coroana lui Vercingetorix: se afla departe de Galia insurgență, iar legiunile încarțurate în teritoriul dușman erau asediate de forțe dușmane. Ce a făcut? A traversat în plină iarnă munții (traseu considerat imposibil) și a atacat chiar inima tribului lui Vercingetorix, mizînd pe furia acestuia. Încercuirea pe care ai organizat-o tu în epistola ta mi-a amintit de strategia lui Vercingetorix – îmi oferi cel puțin două piste de urmat, știind că a te urma pe vreuna dintre ele înseamnă să-mi las descoperite „legiunile”...

Poate reușesc să fac un ocol și să aterizez tot în „abstractul” oraș N.N., capitală de guvernție. Ar fi, cred, singura posibilitate de a echilibra forțele, după atacul tău cu „pionul”.

Îmi amintesc discuțiile aprinse de acum cîtiva ani, în jurul Canonului Occidental al lui Bloom. Atunci problemele nu erau neapărat legate de „conținutul” acestuia, ci, mai curînd, polemica gravita în jurul studiului introductiv, celebra Elegie pentru canon. Cam cum arătau cercurile lui Bloom, aceste infernale Fecioare de fier în care pînă și literatura se sufocă? Păi, în mare, cam asta ne dezvăluiau ieremiadele bătrînelui profesor care ne-ar fi vrut înapoi la marea literatură: Shakespeare, Dante, Milton, Cervantes, Goethe, Walt Whitman, Tolstoi, Freud, Proust, Joyce, Woolf (cu Orlando doar, din cite îmi amintesc), Kafka, Borges... Așadar, dintre eroii „orientali” (preiau termenul tău, utilizat

în *Născut în URSS*, pentru a descrie zona în care Occidentul Războiului ar fi vrut să vadă Rusia, asta cu riscul unei lipse de reacție în fața lui Hitler) ai corespondenței noastre, numai Tolstoi este prezent. Dostoiievski e menționat în text, dar de vreo șase ori, iar asta în contextul în care simte nevoia să afirme descendența shakespeareană (cu origini clare în Iago) a nihiliștilor lui F.M.

Hai să-l urmărim atunci la Tolstoi... Ei bine, aici, Bloom nu face altceva decît să caute indiciile „shakespeareismului” lui

SEMNAL

Mihai Dinu Gheorghiu, *Intelectualii în cîmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*, colecția „Plural M”, Editura Polirom, 384 de pagini, 29.95 lei

Volumul realizează o radiografie în perspectivă sociologică a transformărilor succesive ale intelectualilor ca grup de elită în două societăți ale „socialismului real”, Germania de Est și România, din a doua jumătate a secolului XX: instituții reprezentative, traiectorii individuale și colective, raporturi cu principalele grupuri concurente (exilul), precum și coduri ideologice elaborate pentru legitimarea puterii lor de reprezentare. Punctul de plecare îl constituie o serie de studii întreprinse de autor asupra cîmpului literar și asupra instituțiilor sale (societăți și uniuni de creație), asupra instituțiilor de control al intelectualilor de către Partidul Comunist (școlile „de partid”), urmate de studii asupra noilor instituții reprezentative ale elitei intelectuale (centre de excelență în științele sociale, grupuri ale societății civile). Analiza morfologilor instituționale este însoțită de cea a unor traiectorii intelectuale exemplare și a unor experiențe-limită în contextul regimurilor dictatoriale.

Christopher Moore, *O treabă murdară*, traducere din limba engleză de Sorin Moise, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 448 de pagini, 29.95 lei

Pentru personajul principal al romanului, Charlie Asher, viața și moartea se întîlnesc într-un salon de maternitate în care soția sa, Rachel, moare la scurt timp după ce dă naștere unui copil. Deși camerele de securitate nu au înregistrat nimic, Charlie jură că a văzut un bărbat foarte înalt, îmbrăcat în verde, stînd la căpătîul lui Rachel în ultimele sale clipe de viață. Atunci cînd obiceiurile din magazinul său încep să luacească, diverși necunoscuți mor din senin în fața lui și corbi de dimensiunea unui om se reped să-l atace, Charlie se simte deștat de confuz. Omul în verde vine să-l edifice: se pare că slujba lui și a lui Charlie e să strîngă suflete mînte ca Forțele Intinerucului să pună mîna pe ele. E o treabă murdară, ce presupune și o confruntare cu Moartea, ce are loc pe un vapor de epocă îngropat sub centrul financiar al orașului San Francisco.

Tolstoi, evident în romanul *Hagi Murad* !!!!!!!!!!!!!!! Ce ar fi spus Nabokov despre una ca asta? Ai citit *Hagi Murad*? Eu, unul, recunosc sincer că am să-l caut. Ei bine, întreaga construcție a lui Tolstoi se dărtmă prin disecarea ieșirilor sale furioase împotriva lui Shakespeare, puse de Bloom în căruța celebrei anxietăți a influenței. Ce să spun... Bănuiesc că furia mea împotriva lui Dostoievski nu se poate explica la fel, nu?

Il acuzi pe Nabokov de partizanat. Practic, îmi dau seama că îl bagi în aceeași oală în care își zvîrlie venerabilul Bloom antipatiile: încăpătorea anxietate a influenței. Dumnezeu, ar spune Nabokov, așa se citește literatura?

Unde ne situăm noi doi?

Îți spun lucrurile astea tocmai pentru că atacul meu inițial se bazează pe o mișcare „minimalistă” a celor mai frumoase piese, în încercarea de a „analiza stilistic analiza stilistică a lui Nabokov la Gogol”. Tu ai contrat mișcînd, așa cum recunoști, pi-onul, trecînd lupta în zona aceea i-mundă a „politicii literaturii”. Ei bine, te

voi urma acolo, însă în chiar miezul problemei. Dacă Cicikov e un balon de săpun umflat de diavolul însuși, politica literaturii e un balon umflat atît pe drept (de avocații cauzelor pierdute), dar și absolut pe nedrept (de procurorii unui elitism lipsit de imaginație). Unde ne situăm noi doi? Cum putem discuta noi literatura, fără a aluneca pe stîrlicii Proxete, rămășițele acestor baloane polemice? Păi, hai să luăm, de exemplu, ideea care stă în umbra mutării tale: Nabokov nu poate fi nedrept decît în cazul unei eventuale concurențe: ce scriitor rus îl poate concura pe Nabokov, dacă nu singurul urmaș literar al lui Gogol, adică Bulgakov? Aici bați tu... caluți tîi trag năvăș de zăbale, fornînd impetuos, spre a-l acuză pe Nabokov de omitere premeditată a autorului *Maestrului și Margaretei*. Uite, încerc o explicație, una istorică, pe care o simt subredă, într-adevăr, dar care păstrează un gram de probabilitate: în 1919, Nabokovii părăsesc Rusia definitiv. Vladimir studiază la Cambridge, după care se mută (1923) în Berlin, unde tatăl său e asasinat. În 1937 ia drumul Parisului, de unde fuge în State, din calea războiului. Nu intru în amănunte legate de biografia tragică a lui Bulgakov... spun doar că, din 1929, regimul nu i-a mai permis să publice absolut nimic în timpul vieții, adică pînă în 1940. Prima ediție rusească a romanului *Maestrul și Margareta* datează din 1966-67. La fel și primele traduceri extrem de proaste, făcute după varianta cenzurată ce fusese pusă în circulație. Nabokov moare în 1977.

Alteceva: cursurile de literatură rusă ale lui Nabokov au fost scrise în perioada mai 1940-1941, cînd a început să predea. Nabokov nu putea avea

idee despre ce înseamnă Bulgakov, zic eu...

Alteceva: absolut toți autorii pe care-i tratează autorul *Lolitei* țin de secolul al XIX-lea. QED...

Să ne întoarcem la Gogol

Ei, atunci, ce-l mîna pe el în luptă? Nu ne putem rezuma la chiar argumentele oferite de Nabokov, cum că abordarea sa este una pur stilistică și că, datorită acestui filtru exclusiv, foarte mulți autori pică destul de prost? Să nu uităm că, la finalul volumului, autorul are un eseu intitulat *Filistinii și filistinismul*, care începe destul de tranșant: „Filistinul este o persoană matură ale cărei interese sînt exclusiv de natură materială și comună, și ale cărei idei sînt, în esență, ideile vremurilor sale și ale grupului în mijlocul căruia trăiește. Am spus «persoană matură» pentru că un copil sau un adolescent care pare un mic filistin nu este, de fapt, altceva decît un papagal ce imită comportamentul vulgar, și întotdeauna e mai ușor să fii un papagal decît un vultur alb”.

Tare mi-e teamă, Vasile, că, acuzându-l pe Nabokov de filistinism, nu facem altceva decît să ne metamorfozăm în mici zburătoare capabile a imita ideile cele mai vulgare. Haide, mai bine, să revenim la literatură, să luăm de bune intențiile lui Nabokov și să ne întoarcem la Gogol, pe care nu numai că nu l-am epuizat, dar nici nu l-am atins...

P.S.: Nabokov chiar spune în *En-voi* că s-a oprit intenționat la secolul XX, pentru că poate stăpîni atît autorii, cît și traducerile cele mai bune – iar tu știi cît de pretențioasă putea fi Nabokov cu traducerea... Apropo, cum să predați unul american *Maestrul și Margareta*, cînd singura traducere bună în limba engleză datează din 1995...?

Cu drag, B.A.S.

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Modalitățile lecturii

Îmi plac din ce în ce mai mult cărțile de format mic, bondoace, îndeminoase la purtat în buzunar, îndopate pînă la refuz cu litere foarte negre, cu margini înguste, greu de desfăcut total din cauza coto-rului prea gros, oprindu-mă să completez textul cu ce-mi trece prin minte... interzicîndu-mi, prin forța lucrurilor, să le alterez sensul cu fantasmagoriile mele care, la o altă lectură, m-ar obliga să nu mai am în fața rîndurilor adevărate, mi-avicia delicioasă înțelegerea reală a scriitorului, însetat fiind eu să adaug, să însumez automat întregului, cu voluptate, claua de însemnări personale. Obișnuit, îmi dau drumul la imaginație pe ediții de format mare, crăcănabile. Acolo pot delira cît încap. Și nu mă sfîșec deloc. Pagina devine un soi de pictură împăstată în culori, cu pixul, cu markerul: albastru ultramarin, roșu turbat, verde fraged de trifoi, violet crepuscular sau lila de stînjene, galben autumnal etc. etc. Nu-velele lui Cehov (*Un duel, Nevastă-mea, Zvăpăiața, Salonul Nr. 6, Spaimă* [Povestirea unui prieten] etc.), corespondența lui *Kafka*, multe comedii de-ale lui *Shakespeare*, ba chiar și tragedii în toată regula, destul de singeroase... mă rog... și altele... ajung de nerecunoscut după intervențiile mele tehnice, mai toate senzualizînd la maximum personajele, precipitînd acțiunile către un amor dezlănțuit, fără opreliști... Din cauza asta, mai cu seamă la autorii care-mi cad cu tronc, am cite cel puțin două exemplare, de mărimi deosebite. Unul pentru o lectură sobră, cu glas tare, dis-de-dimineată, cofeinizat crîncen, ca să prind cît mai bine tonalitatea specifică fiecăruia. Celălalt, pentru fantasmă. Bineînțeles că nu împrumut nimănui nimic. De primul nu mă pot despărți nici în ruptul capului, îndrăgostit pătîmas de conținutul autentic al volumului. De al doilea nici pe atît: mi-ar dezvălui

dorințele secrete, ar servi pe tavă tuturor neaveniților cele mai calde mîluri ale sufletului meu de cititor înrăit, ușor pervers. Doar ca să vă faceți o oarecare idee, da, numai așa, în treacăt, voi da niște exemple. Neangajîndu-mă într-o dezvăluire prea rușinoasă, ci sugerînd cam pînă unde mă duce meteahna mea, nevinovată în fond. Să ne folosim deocamdată de *Cehov*, fiindcă dînsul îmi procură cel mai des de-clanșarea fanteziei. Zice *Anton Pavlovici* (în *Nevastă-mea*): „Eram înconjurat de oameni fără cultură, înapoiți, lăsători, cei mai mulți necinstiți. Și chiar dacă ar fi fost cinstiți, erau, în schimb, zăpăciți și lipsiți de seriozitate, ca, de pildă, nevastă-mea”. Și aici continui, cu ochii ușor aburiți de emoție, pe spațiul alb al filei: „Mereu uita cite ceva prin camerele mele de la etaj, mai cu seamă obiecte de lenjerie intimă: chiloței ajurați, avînd în filigran îndemnuri la dragoste, su-tiene cu funda înfocată și bretele-fururi aproape invizibil de subțiri, înapoiți fluorescente, cămeșuțe de noapte străvezii, cu înșerași bucu-lați la poale, cordeluțe ciudate, nimicuri încîntătoare, vreun dildou de sticlă mată sau de marmură... Nu puteam să am încredere deplină în *Natalia Gavrilovna*. Cine știe ce se întîmpla cu dînsa, la etajul de jos”. Sau: „– *Natalia, dormi?* – am întrebat încet. Nu mi-a răspuns. Am rămas citeva clipe lingă ușă, am oftat, apoi m-am îndreptat spre salon”. La mine fragmentul sună așa: „– *Natalia, dormi?* – am întrebat încet. *Natalia mi-a deschis ușa. Era goală și s-a lipit caldă și tandră de mine. Of-tînd adînc, am luat-o în brațe și cînd am așezat-o pe canapea și-a ridicat picioarele lungi și mi le-a-pus, duioasă, pe umeri. Ne-am iu-bit pe rupte folosînd, timizi, neve-rosimile și dragi poziții, pînă în zori... Apoi am avut o mică he-moptizie...” E o diferență!!!*

SEMNAL

Alexander McCall Smith, *O lecție de morală pentru fete frumoase*, traducere din limba engleză de Viorica Boitor, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 296 de pagini, 23,95 lei

În *O lecție de morală pentru fete frumoase*, cel de-al treilea roman al seriei inaugurate de *Agencia de detectivi nr. 1*, Mma Precious Ramotswe este pusă din nou în fața unor probleme foarte spinoase, att personale, cît și profesionale. Cum agenția ei trece prin dificultăți financiare serioase, Mma Ramotswe ia delicata hotărîre să-și mute sediul în service-ul auto al logodnicului său, J.L.B. Matekoni. Cu toate că nici Tokweng Road Speedy Motors n-o duce chiar roz, mai degrabă domnul Matekoni are nevoie de toată atenția ei, dovedindu-se un bărbat mult mai complicat și fragil decît pare. Pe lingă asta, agenția trebuie să rezolve o serie de cazuri tare încurcate, ce privesc cumnata unui oficial din guvern, bănuită că încearcă să-și otrăvească soțul, participante la un concurs de frumusețe, care nu posedă chiar integritatea morală necesară, și un băiețel ciudat, sălbatic, găsit în deșert, care emană un inexplicabil miros de leu.

James Ellroy, *L.A. Confidential*, ediție cartonată, traducere din limba engleză și note de Constantin Dumitru-Palcut, colecția „Thriller”, Editura Polirom, 656 de pagini, 42,95 lei

Romanul a fost ecranizat în 1997, cu o distribuție de excepție: Kim Basinger, Russell Crowe și Kevin Spacey. Filmul a cucerit două premii ale Academiei Americane de Film, un premiu BAFTA și un Glob de Aur.

L.A. Confidential este un thriller polițist plasat în decorul Los Angelesului anilor '50. În centrul acțiunii se află trei polițiști, fiecare avînd cît un secret întunecat: promi-tătorul Ed Exley, un tînar din „Jumea bună”, bogat și manierat, masivul Bud White, loial și cam mîrgînit, și Jack Vincennes, zis „Tomberon”, un polițist ajuns vedetă media. Ancheta asupra căreia se concentrează cartea scoate la iveală taine pe care nici unul dintre cei trei protagoniști nu ar fi vrut să le vadă dezvăluite, unele vechi de citeva decenii, multe legate de viața lor personală.

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Tsunami

O imagine parcă definitiv imprimată pe retină, una dintre acele fotografii stăruitoare, obsedante, de care simți că nu mai poți scăpa: sute, mii, milioane de volume, kilometri pătrați de cărți strînse la un loc, puse una lângă alta, într-un adevărat delir al tipăriturilor. M-am pomenit acum cîțiva ani cu această imagine-cadru: la Frankfurt, la mega-Tîrgul de Carte în care fiecare sală era comparabilă, ca volum, cu întreg Pavilionul Central de la Romexpo.

Dar la noi? Ce simte cititorul văzînd abundența de titluri disponibile pe raft? Bucurie că are de unde alege, necaz că nu-i ajung bănuții pentru cîte cărți ar vrea să cumpere. Ce simte editorul? O undă de speranță, după aproape un an de obstacole instituționale și dificultăți financiare. Care e starea de spirit a autorului? Bună, în cazul celor cîțiva scriitori de succes, la care se fac cozi pentru autografe; miserabilă, la cei pe care îi cunoaște numai vecinul de palier. Care e, în fine, starea de spirit a criticului literar?

A mea, poate și a altora, este uneori albastră. Din motive întemeiate, care țin de însăși metodologia unei meserii pentru care crezi că ai vocație. Respectul acestei profesii implică, dincolo de nuanțele fiecărei individualități critice, cîteva puncte esențiale, împărțite prin acord tacit. Unu, să citești o carte înainte de a scrie o cronică despre ea. Doi, să nu minți cititorul laudînd o manufactură lamentabilă și demolînd o operă importantă. Trei, să nu faci servicii de presă, de promo, de reciprocitate avantajoasă pecuniar. Patru, să nu furi din munca altuia, arătîndu-te original acolo unde nu e cazul. Cinci, să nu calomniezi, să nu denigrezi, să nu

lansezi atacuri la persoană, să nu-ți ridici, „polemic”, poalele-n cap. Șase, să fii curios, neblazat, atent la cei ce vin în spațiul literar. Șapte, să nu crezi că literatura începe și se termină cu aceștia, dimpreună cu tine. Opt, să admiti că poți greși, recunoscînd, onest, cînd ai făcut-o. Nouă, să te bucuri cînd citești o carte bună a unui adversar de idei. Zece, să iubești literatura.

N-o să vă întreb la cîți dintre criticii de azi, de ieri și de mîine vedeți bifate aceste minime obligații profesionale. Cititorii noștri, în pofida celor care vor să-i arondeze subculturii, sînt suficient de cultivați și inteligenți pentru a-și face propriile opțiuni și selecții. Ce mi se pare cu adevărat îngrijorător este că valul uriaș, veritabilul tsunami de tipărituri, nu înlînește încă, pe toată întinderea sa, acel filtru axiologic pe care și epoca interbelică, și cea postbelică au reușit să și-l creeze. Apar, din loc în loc, rupturi în plasa critică, prin care se strecoară tot felul de performeri ai grafomaniei, genii neînțelese, talente orbitoare pe scara blocului lor. În fiecare zi aflăm de evenimente ieșite din comun, a căror combustie durează pînă în dimineața următoare, cînd înregistrăm un nou eveniment de proporții. La aproape fiecare lansare de carte, auzim că autorul de față este printre cei mai importanți scriitori români, ba chiar cel mai important; ba nu, singurul important...

După ațîția ani de la Revoluția ce a rupt mina lungă a cenzurii, cred că ar fi timpul să înțelegem (scriitorii și critici, editori și cititori) că libertatea în care avem norocul să trăim merită, din partea noastră, tot ce e mai bun; iar nu porcării scrise și tipărite, mizerii cu ștaif, comerț și evenimente de doi bani, cărți mediocre întîmpinate sărbătorește, mari scriitori acoperiți cu noroi.

Nu știu în ce măsură titlurile monarhice se transmit și la muzicieni, dar a citi într-o depeșă a unei agenții de presă ruse că Mstislav Rostropovici, care tocmai a împlinit 80 de ani, este „regele violonceliștilor” mi se pare cel puțin amuzant. Dacă este drept că Rostropovici e ultimul în viață dintre marii violonceliști ai celei de-a doua jumătăți a secolului trecut, am oarecare îndoieli că îi poate detrona prin arta sa pe un Pablo Casals sau Piatigorsky.

Adevărat este și că Slava Rostropovici s-a complăcut, odată cu succesul de la maturitate, la curțile unor despoți mai mici sau mai mari, s-a simțit, cum o povestește singur, mai aproape de Boris Eljn dect de Mihail Gorbaciov și s-a aflat alături de cel dintîi cu ocazia unui faimos puci ce avea să transforme Rusia. Acum, la 80 de ani, s-a aflat la curtea președintelui Vladimir Putin, care a avut flerul de a utiliza, după expresia unui ziarist rusesc, pentru merite excepționale aduse patriei, clasa I.

O recepție la Kremlin, cu participarea a circa 500 de personalități și în absența ziarștilor, a încununat sărbătorirea violoncelistului, salut de președinte cu o declarație de presă pe un ton umanist: „Ați fost cunoscut în lumea întreagă nu numai ca un violoncelist strălucit și eminent dirijor, dar și ca un apărător neșovăitor al drepturilor omului și un luptător fără compromisuri pentru idealurile democratice”. Din partea unui fost angajat al KGB-ului, nu poți să nu vezi cu un grad de ironie această declarație.

Istoria va consemna această încadrare în ramă, la figurat și la propriu, a lui

Rostropovici 80 – muzică și politică

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

Rostropovici care, altfel, s-a apărut întotdeauna de actele de vitejie ce i-au fost puse în spate. Student al lui Șostakovici și Prokofiev, spunea el recent, în 1948 s-a abținut să ia cuvîntul împotriva lor (dacă i-o fi cerut cineva, fiindcă detaliul nu e clar) atunci cînd Jdanov i-a condamnat public pentru cosmopolitism și alte păcate. Rostropovici își amintește doar că i-au fost anulate cîteva concerte cu operele lor, dar și că, personal, a fost printre primii soliști cărora li s-a permis să concerteze în străinătate, din 1949.

La invazia trupelor sovietice în Cehoslovacia din anul 1968 a cîntat în mod expres Concertul de Dvorak, dar, iarăși un act de oarecare ambiguitate, în măsura în care își amintea de zilele luminoase petrecute la Praga, spre mijlocul anilor '50, mai precis de lecțiile și concertul cu dirijorul Vaclav Talich și de i-dila sa cu soprana Galina Vișnevkaia, ce avea să-i devină soție.

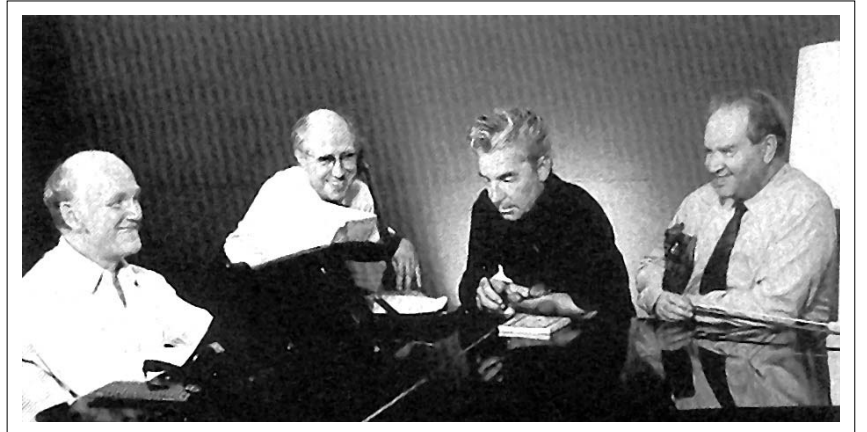
Nici episodul din anii '70 ce a dus la stabilirea sa în Occident nu îl vedea ca pe unul de intransigent apărător al drepturilor omului. „Lumea face o mare eroare crezînd că sînt interesat de politică. Sînt interesat de oameni. La început, cînd Soljenitin a fost la ananghie, eram un foarte bun «cetățean sovietic» – îi povestea el lui Julian Lloyd Webber, într-un interviu publicat de cotidianul britanic „Daily Telegraph”. „Dar cînd am văzut suferința lui și că era tratat ca un cline, că se temea pentru viața lui, i-am oferit refugiu. Și atunci au început necazurile mele.”

Rostropovici s-a născut într-o familie muzicală, în 1927, la Baku, în capitala Azerbaidjanului, și a început studiile de violoncel la patru ani, cu tatăl său, elev al lui Pablo Casals. Debutul și l-a făcut

în 1942, iar studiile, la Conservatorul din Moscova, între alții, cu Prokofiev și Șostakovici, din 1943 pînă în 1948. În 1970 i-a luat apărarea scriitorului Alexandr Soljenitin într-o scrisoare trimisă la patru cotidiane sovietice. Patru ani mai tîrziu i se ofera viza de plecare, în urma unei intervenții a lui Edward Kennedy, iar în 1978 i se lua, ca pedeapsă finală, cetățenia sovietică.

Din Anii ruși (1950-1974), titlu și al unui set de 12 discuri publicat de EMI Classics la aniversarea a 70 de ani, datează și cele mai frumoase înregistrări ale violoncelistului, cu numeroase lucrări ce i-au fost dedicate de Benjamin Britten, Boris Chaikovsky, Kabalevsky, Hacıaturian, Miaskovsky, Piazzola, Prokofiev, Schmittke, Șostakovici, Ustvolkskaya, Vainberg și mulți alții. Dedicat pedagog, cu Rostropovici au luat lecții sau au devenit chiar elevii lui Jacqueline du Pré, Mișka Maisky, Natalia Gutman, David Geringas, David Finckel, celistul cvartetului Emerson, Ha-Na Chang, Steven Isserlis etc.

Am recitat amintirile lui Sviatoslav Richter, înainte de a scrie aceste rînduri, cel care în anii '50-'60 i-a fost un bun prieten și partener în muzică: „Ne-am separat apoi, din tot felul de motive. Trăgea întotdeauna plapuma pe el și avea un soi de ambiție ce nu avea nimic de a face cu muzica, el, un muzician atît de profund”. Sugestivă este, mai ales, descrierea înregistrării *Triplului concert de vioară, violoncel și pian* de Beethoven, „o înregistrare [cu Herbert von Karajan] detestabilă, pe care o dezavuez complet”. Cine vrea să știe mai multe să citească Richter, *Scrieri, Conversații, Actes Sud*, Paris, 1998) volumul splendid publicat de muzicologul și cineastul Bruno Monsiegeon...

Richter, Rostropovici, Karajan și Oistrach la înregistrarea *Triplului concert* de Beethoven: „Și ce fotografie grețoasă în care el [Karajan] face frumos, iar noi surîdem ca niște imbecili!” (Cf. S. Richter, *Scrieri, Conversații, Actes Sud*, Paris, 1998)

Radio România Cultural
CRAPPITI
 o interfață a culturilor europene
CRAPPITI
 o luptă dreaptă în arena diversității
CRAPPITI
 un român la minut – decupat din istoria cotidiană
CRAPPITI
 o emisiune realizată
 la Radio România Cultural
 în fiecare zi
 de luni până joi,
 de la ora 14:30
CRAPPITI
 cu Adela Greceanu și Ioan Budura
 fm
 Brașov 105 | București 101.3 | Craiova 101.1 | Cluj 101 | Iași 103.1 | Timișoara 100.7

Jurnalul unui scandal/
Notes on a Scandal.
Regia: Richard Eyre.
Cu: Judi Dench, Cate
Blanchett, Bill Nighy

Parfumuri și note dominante

Parfumul e un film așteptat din mai multe motive. Este ecranizarea bestsellerului lui Patrick Süskind, apărut și la noi la Editura Humanitas. Interesul pentru film a crescut proporțional cu înfrâncarea scriitorului, care s-a tot opus ideii de a vinde drepturile de ecranizare. De când a făcut-o, în 2001, a început să se speculeze pe marginea filmului.

Mă întreb cum ar fi arătat filmul dacă n-ar fi fost realizat de Tom Tykwer, ci de Martin Scorsese, al cărui nume a fost vehiculat, printre altele, ca regizor? Cu siguranță că, dacă Scorsese ar fi fost în starea de grație în care a făcut *Virsa inocenței*, i-ar fi ieșit un film foarte frumos. Dar acela a fost un caz izolat în filmografia sa și e mai probabil că americanul i-ar fi reușit un fel de citriță parfumată. Sau cum ar fi fost *Parfumul* realizat de Tim Burton? Evident, un fel de basm macabru și pervers, în care Helena Bonham Carter ar fi jucat-o probabil pe bătrâna care-l culege pe sugarul Grenouille de sub taraba de pește. (Cred că mi-ar fi

plăcut un *Parfumul* realizat de Michael Mann.) Dar chiar și așa, filmul lui Tykwer nu e unul ratat. Însă nu e nici filmul care să te facă să-ți suni prietenii la miezul nopții să-i convingi să-l vadă.

E pur și simplu un film corect, îngrijit, filmul unui cititor, al unui fan al lui Süskind care are însă grijă să-i acorde eroului circumstanțe atenuante și să nu încerce mai mult decât cartea să pătrundă pe sub litere, pe sub parfumuri, până la esență.

Apogeul existenței lui Grenouille, secvența din piața publică unde parfumul obținut din esențele femeilor ucise subjugă mulțimea de oameni ce își pierd mințile și încep să se împerecheze, nu are suficientă forță, e exterioară, deși profesionistă, iar sutele de figuranți sînt bine conduși.

Mie cartea nu mi-a plăcut aproape deloc pentru poveste, ci m-a atras textura ei, parfumul cuvintelor care își schimbă aroma în funcție de contextul frazei. Mă gândeam că poți face attea cu ajutorul cuvintelor, dar mă îndoiam că poți cântări și amesteca esențe de parfum. Tom Tykwer n-a reușit același lucru poate și pentru că, prin natura ei, imaginea nu îți dă aceeași apropiere de simțul mirosului. Orice ar face, imaginea rămîne imagine chiar cînd se oprește în gros-plan asupra florilor sau, prin montaj, înlănțuie rapide detalii, semn al extraordinarei acuități olfactive a eroului.

Nu mai literatura, tăcută cum e și densă, poate fi un mediu fertil pentru a lăsa mirosurile să germineze.

FILM

Iulia BLAGA

ECRANIZAREA LUI RICHARD EYRE SE BAZEAZĂ FOARTE MULT PE ACTORI

Jurnalul unui scandal este și el o ecranizare, romanul lui Zoe Heller fiind în curs de apariție la Editura Polirom. N-am citit cartea, dar dacă e mai bună decît filmul înseamnă că e foarte bună. Ecranizarea lui Richard Eyre se bazează însă foarte mult pe actori, mai exact pe Judi Dench și Cate Blanchett. Dacă stau să mă gîndesc (am văzut filmul la Berlin, unde a fost prezentat în afara competiției), cred că nu e secvență în film în care să nu apară una dintre cele două. Iar cînd apar împreună e o plăcere aproape fizică să le vezi juctnd, ca și cum ai mîncea un tiramisu moale, cu zeamă bună. Adevărul este că scenariul e bine scris, iar povestea are un ritm perfect, lipsit de momente de pauză ori deruta.

Richard Eyre adoptă poziția ideală, el nu judecă cine dintre cele două personaje e mai blamabil și mai dus cu pluta – profesoara tînăra care are o aventură cu un elev de-al ei sau profesoara în vîrstă careia pasiunea pentru colega ei mai tînăra îi scoate la lumină rezerve de o întucime înspăimîntătoare? Însă filmul o spune destul de clar, deși nu cu voce tare: cele mai mari mizerii umane se nasc din prea multă singurătate, din iluzii tasate și din/în lipsa unor prieteni care să-ți dea peste cap cînd o iei razna.

Parfumul: Povestea unei crime/ The Perfume: The Story of a Murderer. Regia: Tom Tykwer. Cu: Ben Wishaw, Dustin Hoffman, Alan Rickman.

PALINDROMAN

Serban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

(Continuare din numărul trecut)

Pînă atunci, însă, Vasile Elisav, se apucă să le istorisească, pe scurt, destinul științific, sau, mai degrabă, patafizic, al unui condiscipol al său, Iordache Moise, – (ris-cînd s-o mai pătească iarăși cum o pățise, adineori, cu bieții Puțer și Cangiru).

Profesorul își dresse glasul și începu să peroreze astfel:

— După ce, pînă prin clasa a III-a sau a IV-a, Iordache Moise nu se remarcase decît prin două, insolite însă, specialități aparținîndu-i numai lui, și anume: îngurgitarea, contra cost, de cretă îmuitată în cerneală și, tot contra cost, se înțelege, transportul ghiozdanului sau genții pline a cite unui coleg cu gologani pînă la domiciliu-i propriu, ba chiar acela, pe distanțe mult mai scurte, al posesorului acestora, în circă, măscăriciul și hamalul nostru avu (a *son insu*, firește) o iluminare de ordin patafizic.

Dîndu-i patafizicii (de care, altminteri, nu avea habar) semnificația de știință a particularului și a excepției, mai mult decît pe aceea de știință a soluțiilor imaginare, vechiul coleg al meu, Iordache Moise, reformulase, încă de pe vremea cînd era elev în clasa a VI-a B, principiul lui Arhimede, și anume: „Un corp cufundat într-un fluid este împins de către fluid, de jos în sus, cu o forță proporțională cu greutatea volumului de lichid dezlocuit”, în felul următor: „Arhimede cufundat într-un fluid este împins de către fluid, de jos în sus, cu o forță proporțională cu greutatea volumului de lichid dezlocuit”.

(În paranteză fie spus, junele Iordache Moise descoperise pe cont propriu, punctul de vedere patafizic, potrivit căruia o știință a regulilor nu există, convins că un asemenea principiu, departe de a fi universal, e just numai în cazul unui simplu particular ca Arhimede, și fals, în cazul altui ins, mai corpolent, sau dimpotrivă, decît primul.)

Or, pubescentului Iordache Moise, lipsindu-i ușa de biserică din Wittenberg, își afișă reformularea amintită la obscurissima gazeta de perete a liceului în care învățam.

Reformularea ultracelebrului principiu îi aduse, din nefericire, eliminarea imediată din toate instituțiile de învățămînt „la zi” din țară, – ministrul de resort, mult prea dogmatic și, pe deasupra, și coautor al manualului de fizică de-a VI-a, luînd în vedere și considerînd că asemenea inițiative bășcălioase constituie niște manifestări de ordin anarhist sau huliganic și de origine, neîndoielnic, mic-burgheză.

În absența unor cursuri la seral pentru clasele V-VII și în perspectiva eventuală a unora la *fără frecvență* (sau *LF*), ce implicau, obligatoriu, încadrarea elevului în cîmpul muncii, Iordache Moise fu constrîns să intre ucenic (neremunerat, se înțelege) într-o imprimerie ce tipărea cu precădere tratate de științe pozitive.

Astfel, un viitor imprezvizibil, pînă atunci, dar luminos, i se deschise-n față, – lui Iordache Moise surzîndu-i, în fine, posibilitatea de a studia tot ceea ce știința crease mai durabil și continua, desigur, să creeze sub ochii tînărului tipograf, progresul ei, al științei, fiind nelimitat.

Satisfăcut de propriile-i lecturi, ce le depășeau cu mult pe-acelea ale specialiștilor în ale științei, bizarul nostru ex-coleg avea, cu timpul, să rămîna un simplu autodidact.

Abstinent, din cauză de vîrstă, la început, apoi din obicei, Iordache Moise devenise și frugal, mulțumindu-se cu, numai, cîna, care consta, în cazul său, dintr-o farfurie zburătoare de supă cosmică și dintr-o gaură de vierme forată-n mărul newtonian. Zic „măr newtonian” la fel cum zicem măr *jonathan* sau *parmen*...

— Asta cam rimează cu tine, dragă Carmen, adăuga Vasile Elisav, întrecîndu-și lungul său discurs, ca să-l reia numaidecît, pe tonul cel mai doctoral:

— E inutil, desigur, să mai spun că marile-i preocupări, de-a lungul unei vieți destul de scurte (Iordache Moise a murit „cu zile”, cum se zice, acum vreo douăzeci ani), vor fi fost trei la număr, și anume *perpetuum-ul*, trisecțiunea, cvadratura.

(Continuarea în numărul următor)

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE ASCULTĂ PE:

www.supliment.polirom.ro/radio.aspx

O emisiune de George Onofrei și Anca Baraboi

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Fabrica de sifoane

Numele ei de cod e Monel. Sau Cactus. Sau Sifon. Sau Garfield. Nu e agent secret, nici trimis special, nici divă teve, ci profesoară de română. Mi-a fost elevă și studentă. Foc de isteță, plină de idei, bun gust, umor, necruțătoare cu prostia, ori de unde ar fi răsarit ea. Într-un cuvânt, o nebulatică de zile mari. Așa a și rămas, chiar dacă au trecut șapte ani de cînd a terminat facultatea. Iată un minireportaj despre ce a organizat Monel în sala festivă a Colegiului Bănățean din Timișoara marți, 3 aprilie, între orele 13.00 și 14.00.

Eroul întîmplării a fost prozatorele Vighi, lansat într-o campanie de lectură printre liceenii din clasele mari, veniți de bună voie la întîlnire. Drept care, preț de mai multe minute, tinerimea a ascultat în tăcere cum scriitorul în carne și oase a citit cu simțire din sine. Așa au ajuns la urechile junilor născuți în 1990, ba chiar în 1991, întîmplările puberului Daniel trimis după sifoane în pivnița domnului Marghetics din Lipova sau imboldul de poftă să frămînte coca pentru prăjitură, așa au aflat ei despre decăderea contelui Pubi Teleki și a castelului său din Căpânaș, ba chiar au văzut ce-a mai rămas din toată povestea în filmul de pe CD-ul din carte. Căci dintr-o carte marca Polirom, *Cometa Hale-Bopp*, îșineau cuvintele în sala plină ochi.

A citit cit a citit ficționalimitatul Vighi, după care, precum două brave slujitoare ale literaturii române și comparate, eu și Gabriela Glăvan ne-am năpustit cu întrebări asupra sălii. Mai întii i-am pus pe auditori să ridice mîna: cine știe cum arată un sifon de sticlă albastră la 1 l., cu plisc de fier, în plasă de sîrmă? Din vreo 150x2=300 s-au ițit cu greu 30 de miini. Abia după ce Cactus i-a pus să-și aducă a-minte de sticlele lunguiete, dese-

nate pe ziduri cu spray, după tipar, sub care scrie *sifon, nostalgie*, s-au dezmeticit aproape toți. Atunci eu am vorbit despre lumile dispărute și despre cum ne diferă memoriile și codurile. Gabi a plusat: de ce generația ei, de nici 30 de ani, și studenții nu mai rid la aceleași bancuri? Iar prozatoarele aflat în campanie s-a întreat cogitativ și-ngriorat ceidefăcut? O fată dintr-a zecea a insistat să nu mai spunem tot timpul pevremea-noastră, pentru că așa pusă problema, nu mai interesează pe nimeni. Am înghițit în sec, iar cînd am aflat că din puzderia de copii de deștepți și curioși doar doi au de gînd să vină la Filo, ne-am pleoștit.

Dar profesoara – să-i zicem în continuare Sifon, fiindcă nu vrea să apară cu numele adevărat – ne-a liniștit în timp ce ne plimba pe coridoare, după întîlnire, ca să ne arate ce-a făcut cu echipa ei de 100 de liceeni din *Casa violet* pentru concursul dintre casele în care e împărțită școala. Nu contează dacă vin mulți sau puțini la Filo. Important e că an de an a reușit să vire morbul culturii în destui: măcar în 10-15 din fiecare clasă. S-a dus cu ei la ce-a fost mai bun pe scena teatrelor din oraș, așa că ai mici știi de Tompa, Purcărete sau Frunză, dar și de Jarmush ori Tarantino, fiindcă le face și cinematecă, îi preambulă prin țară, îi duce la muzeul de artă și la vernisaje, îi pregătește pentru olimpiade, îi pune să scrie la Cațavencu, să facă proiecte peste proiecte, îi îmbolnăvește de cultura-beton, aia mare și adevărată. Sloganul echipei lor e PUNE SUFLET! Ni-l arată decupat din poliester, vopsit în violet și ride cînd zice că ai mici sînt tot mai mult din alt film, dar că ea una nu se predă, fiindcă știe că trebuie să rămînă cineva pe baricade, de veghe în lan.

„Din toate lucrurile de pe lumea aceasta, mie cel mai mult îmi plac închipuirile, fiindcă ele și sînt, și nu sînt. Mă dau în vînt după închipuiri și-odată, cînd cineva m-a întreat ce-aș vrea să mă fac, i-am răspuns: – Închipuire!”

Binetzeles, îmi plac multe altele și, dacă ar fi să fac o listă, aș rupe două foi de la mijlocul caietului dictando și-aș țînsira: clăitele; mîncele bufante; gugustiucii; regina-nopții; tabinetul; prunele; pădurea; creta colorată; să mă dau în leagăn; simburii de caise; culoarea verde; nisipul; biscuiții unși cu unt și dulceață de vișine... Și-n timp ce scriu, s-ar face primăvară și-ar înflori liliacul, iar pe mine m-ar găsi asfințitul într-o căsuță de șotron în care abia am aruncat un ciob de sticlă colorată...

„Eu mereu am crezut în povești, în lampa lui Aladin și-n covorul fermecat, am crezut în cămășile împletite de Eliza din urzici, în vrejul de fasole și-n Tom Degețel am crezut, în Croitorașul cel Viteaz și-n Scufița Roșie, am crezut în apa vie, în apa moartă, în buzduganul care se duce și se-ntoarce la poartă, în pisica de Cheshire și-n fîntîna cu melasă a Ali-sei...”

Toate sînt și nu sînt deopotrivă, la fel cum e și nu e Pădurea Adormită sau țărîmul lui Oz, toate se-amestecă prin oglinzi și-ți par aieva de sub pleoape.

...cu Prinț

„Și chiar pleci, Prințul meu? am mai întreat cu disperare și cu tandrețe, iar gîndul mi-era la puterile poveștelor mele răzlete.”

O să-mi fie gol și dor. De mine cînd eram de-o șchioapă, de brațe care știu s-a-linte, de luna atît de aproape încît ai putea s-o muști, de înserări albastre și dimineți care miros a iarbă. De povești care se spun în șoaptă, de gene care se moaie-a somn, de vîntul înfoid perdele și de gustul primelor cișee.

„Fă-mă mică, o Degețel de Andersen, o pană de gîscă, o aripioară de-albină să mă țînă-n batistă. Vîno, Covorul Fermecat, duh al inelului, rață sălbatică, hai să plecăm împreună!”

Închipuire...

POVEȘTI DE ADORMIT PĂRINȚII

Diana SOARE

Dar numai el a plecat...

Și m-am întors în casa dintr-odată cenușie, pustie. Totul era plumburiu și mînuța mea nici nu mai știa să scrie... Și poveștile mele toate parcă mă priveau încurcate. Ce să mai spună? Că n-au putut face nimic, nici un miracol, cît o boabă, cît o alună. Nici colierul prîntesei Florimonda, nici Arthur, nici Trude, nici Tom Degețel, nici covorul fermecat, nici aripioara reginei albinelor.”

Și ce dacă pleci, atît timp cît ești în mine, lîngă șotronul desenat pe trotuar,

lîngă borcanul cu dulceață de vișine, lîngă rochița albastră cu mineci bufante? Și ce dacă pleci, doar nu pleci din închipuire...

„Era alb, era verde, era ruginiu sau chiar primăvară. Era, nu era, îmi închipuisem, ce mai conta, visam, iarăși, a mia oară. Important este să îți închipui, să ai putere de vis, să te încrezi în covorul cel fermecat. Era o poveste de miere, era un miel de speranță, înmiresmat.”

Cleopatra Lonișiu, *Exerciții de vacanță*, Editura Ion Creangă, București, 1986. Ilustrații: Doina Botez

VOI NI-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » SĂ PAȘTEȚI BINE!

BOBI

Așa ar fi trebuit să se cheme articolul meu pascal. Aș fi înșiruit cîteva aberații pe tema „paște fericit – urare sau ordin”. Că, dacă aveam sarcina de serviciu să pasc fericit, nu se pune problema să nu-mi placă iarbă. Nu puteam avea mofturi

de mioriță laie. Apropo, mie mi se pare că balada asta nu are final, toți credem că moldoveanul a murit, dar textul se termină în coadă de pește cu o aberare totală a ciobanului căruia, probabil beat și refuzat sexual de țîrfa lui țurcană, i s-a părut că aude creața vorbindu-i despre dușmanii lui, care mor de invidie la vederea avuției sale ca într-o marea din la major; or, simțindu-se

barosan, a început să inventeze tot felul de scenarii și intrigi, despre care sînt sigur că ceilalți doi ciobeni, mai curățai și mai sobri, habar n-aveau. Așa al nostru avea vise maritale cu oaia și nimic mai mult, doar că nu vroia să afle mă-sa, fiindcă laia nu avea zestre, punct. Sau poate vreți să auziți și varianta cînelui, care îi zicea să-și dea oile în zăvoi, la umbră, cred eu că

din podoare, să nu vadă și alții că slujește un ghețivan care trage de curul oii în plină cîmpie. Și, la urmă, o listă lungă de invitații la nuntă: munții în loc de preoți, pașeri în loc de Guță, precum și alte mii de păsărele. E clar că bani nu putea face. Și nici măcar pe propriii lui colegi de breaslă nu a vrut să-i cheme. Și cîcă să nu afle mă-sa. Normal, poate asta ar fi vrut

să-l vadă pe fiu-su inginer textilist, nu cioban, ca tac-su’. Și nici ideea de a-și mulge nora nu ar fi mîngîiat-o prea tare. Dacă însă mi se spunea să pasc fericit doar din complezență, avînd așadar dreptul de a refuza, totul devenea mult mai democratic. Puteam să fac ce dorea mușchiul meu. Să mușc din firul ierbii doar pînă la jumate și restul să-l arunc. Sau să pasc fără a

mă arăta fericit. Doar rezervat și calm, ca un om care le-a văzut pe toate și nu se bucură la lucrăna precum un miel de o lună.

Aș mai fi scris eu și alte chestii, dar nu am timp, trebuie să bat covoarele. Prost obicei, să ai pe șifonier dîtai aspiratorul cu aburi și totuși să bați preșurile ca pe vremea lu’ Ceagă. S-a stricat lumea, vă zic eu.

Trei dreptunghiuri negre din anii '90

– COMENTARIILE TRISTE PENTRU UN VIITOR FILM DOCUMENTAR –

1. Colapsul industriei comuniste în anii '90

În anii '90, după căderea comunismului, majoritatea fabricilor românești nu s-au putut adapta capitalismului de tranziție din România. Colapsul economic a fost însoțit de unul social. Spre exemplu, rata anuală a inflației în anul 1994 a depășit 300%, cifră incredibilă pentru o țară pe timp de pace. Pe parcursul întregului deceniu, economia românească a scăzut continuu. Marile uzine și combinate construite în deceniile anterioare erau falimentare, iar statul nu avea resurse și voință politică pentru reforma economică. Salariile nu mai puteau fi plătite muncitorilor. Majoritatea fabricilor s-au degradat ireversibil, utilajele au fost vîndute la fier vechi, iar muncitorii au fost trimiși în șomaj. Acest proces a fost grăbit de haosul general care a permis ca mulți directori să își înființeze firme-căpușă ce obțineau profituri prin falimentarea întreprinderilor de stat.

O parte dintre profesioniștii din fosta securitate au intrat în afaceri controlînd importurile strategice. Tot ei au orchestrat, sub „privirea îngăduitoare” a puterii politice de atunci, jocurile piramidale și devalizarea unor importante bănci de stat, fapt care i-a sărăcit și mai mult pe cei ce visau să scape peste noapte de trailul greu.

În anii '90 românii nu puteau călători fără viză decît în Turcia și Ungaria. Astfel se explică de ce mulți români în disperare au încercat să treacă fraudulos frontiera pentru a-și căuta de lucru în Europa sau America.

După 2000, odată cu începerea negocierilor pentru aderarea la Uniunea Europeană, căderea economică a fost stopată. În ultimii ani, spațiile și clădirile multor uzine s-au transformat în mall-uri sau în mari depozite de mărfuri.

ARTE VIZUALE

Matei BEJENARU

2. Satul românesc în anii '90

Aproape jumătate din populația României trăiește la țară în condiții de sărăcie. În anii '90 satul românesc era arhaic, infrastructura sa era subdezvoltată, principala activitate economică fiind practicarea agriculturii de subsistență. Pe lângă electricitate, locuințele țărănești nu aveau apă curentă, canalizare ori încălzire cu gaze. Obținerea titlurilor de proprietate asupra terenurilor agricole, în baza unei legi a fondului funciar cu multe lacune, a dat naștere unui nesfârșit șir de abuzuri. După căderea comunismului, dispensarele comunale au rămas fără personal specializat. Și școlile au avut mult de suferit. Profesorii calificați au renunțat să facă naveta la țară, încercînd să își găsească locuri de muncă în școlile din orașe sau au plecat din învățămînt. Spre deosebire de perioada comunistă, în care elevii de la țară aveau șansa de a-și continua studiile în licee și facultăți, în anii '90, această oportunitate s-a redus drastic din cauza lipsei resurselor financiare ale părinților și a burselor de studii pe caz cvasi-inexistente. Rata abandonului școlar a crescut la un nivel inacceptabil pentru o țară europeană.

Fără șanse de a-și găsi de lucru în orașele din România, tinerii de la țară au fost împinși să emigreze clandestin în Occident. Neavînd habar despre stilul occidental de a trăi și necunoscînd limbi străine, mulți dintre ei au ajuns să își riște viața pentru un loc de muncă.

3. Emigrarea în containere

Radu Danciu, Petre Săngeorzan și Florin Mihoc sînt trei tineri pentru care aventura emigrației clandestine în containere s-a sîrșit tragic. Primii doi s-au imbarcat clandestin pe vaporul Maersk Dubai în noaptea de 10 martie 1996. A doua zi, vasul a pornit din portul spaniol Algeciras către Halifax în Canada. Spre neșansa lor, românii au fost descoperiți de echipaj, au fost legați și aruncați în cala vasului. Echipajul avea 6 ofițeri taiwanezi și 12 marinari filipinezi. Cheng Shiou, comandantul vasului, a luat decizia de a se întoarce în portul spaniol pentru a-i preda pe cei doi români autorităților spaniole, în ideea de a scăpa de amenda de 7.000 de dolari pe care ar fi trebuit să o plătească în Canada pentru fiecare pasager clandestin. Din păcate, vremea era nefavorabilă și comandantul a renunțat la acest plan, ordonînd marinarii să construiască o plută improvizată din butoaie metalice. Fără milă, el a ordonat aruncarea peste bord a românilor. Pluta improvizată s-a dezintegrat, iar cei doi tineri au dispărut imediat în apa rece.

Fără să știe de drama conaționalilor lor, Florin Mihoc și Petrică Pașca s-au urcat clandestin pe 16 mai 1996 la bordul aceleiași nave, tot în portul Algeciras. Spre neșansa lui, Mihoc a fost descoperit, în noaptea de 18 mai, de un membru al echipajului. Adolescențul de 18 ani a fost bătut crunt, înjunghiat pe la spate și apoi aruncat în ocean. În ultimele clipe ale vieții sale, Florin Mihoc i-a implorat în genunchi pe taiwanezi să-l cruțe. Celălalt român, Petrică Pașca, a fost descoperit și el de un marinar filipinez, care l-a ascuns și hrănit pînă ce vaporul a ajuns la Halifax. A scăpat cu viață și s-a stabilit ulterior la Chicago...

Pentru punctele 4, 5, 6... aștept comentariile dumneavoastră și sugestii pentru filmul documentar la mateibejenaru@yahoo.com

VERBA WOLAND

Ruxandra CESERANU

Limba glíglico

Pot fi numărați pe degețe scriitorii care au creat, la un moment dat, în cărțile lor o limbă unică. Julio Cortázar a făcut-o în capodopera sa *Rayuela* (*Șotron*), inventînd limba *glíglico* (a se vedea capitolul 68, din a doua parte a romanului). Este o limbă alunecăcioasă, lichidă sau lichefiată, ca un tobogan, pe care cei care ar fi apti să o vorbească s-ar rostologi împreună, zemoși, unșuroși (dar plăcut unșuroși, nu dezgustător unșuroși). Pe Cortázar, obsedat dintotdeauna de sonorități, l-a interesat muzicalitatea unei asemenea limbi: o muzicalitate moale, pufoasă și inefabilă, de neprins în insectar. Capitolul 68 este foarte scurt, are doar șapte fraze, unele destul de ample, ce-i drept. Singurul cuvînt „normal” din acest capitol este strigătul tipic al bacantelor din alaiurile dionisiace: Evohé!

Intuiția mea este aceea că Julio Cortázar a vrut să surpe, prin limba *glíglico*, raționalitatea și luciditatea limbilor normal vorbite, pentru a ajunge la rădăcinile orgiastice ale limbii în general. Despre spaniolă, Carol Cvintul spunea că este nici mai mult nici mai puțin decît limba vorbită de ingeri. Julio Cortázar a făcut însă ca, prin terapia *glíglico*, spaniola să ajungă dincolo de ingeri, dar nu în văzduhuri, ci în zemoasele pămînturi ierboase și tălăzuitoare, unde Dionysos ar fi putut să reînfrăgezească nu doar făpturile umane, ci și anotimpurile, cuvintele și legăturile dintre acestea.

» Am încercat ca limba cu pricina să-mi fie transmisă (alchimic!) printr-un truc intenționat șăgalnic: m-am fotografiat, la Buenos Aires, cu imaginea uriașă a lui Cortázar tînăr, a cărui mină pare că se sprijină pe umărul meu.

Intructibilitatea idiomului *glíglico* ține de faptul că este o limbă extrem interioară. Cred că ea nu poate fi vorbită decît între iubii sau între prieteni foarte speciali (care sînt aceștia? – cei pentru care prietenia poate avea intensitățile iubirii pătimașe). Știu sigur însă că lui Lewis Carroll, dacă ar fi avut șansa să trăiască în a doua jumătate a secolului XX și să-l întîlnească pe Julio Cortázar, i-ar fi plăcut să învețe și să vorbească limba *glíglico*. În ce mă privește, am încercat ca limba cu pricina să-mi fie transmisă (alchimic!) printr-un truc intenționat șăgalnic: m-am fotografiat, la Buenos Aires, cu imaginea uriașă a lui Cortázar tînăr, a cărui mină pare că se sprijină pe umărul meu. Dacă idiomul *glíglico* se și poate transmite astfel, dintr-o făptură în alta, dintr-un scriitor în altul, apoi aceasta e cu totul altă poveste.

Suplimentul DE CULTURĂ

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Coledul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Victor Jalbă

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fără zăhăr), Emil Brumaru, Ruxandra Ceseranu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Serban Fourtă, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Cristi Neagoe, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu. **Carte:** Luminita Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan Alexandru Stănescu. **Muzică:** Victor Eskenaszy,

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”.

Dumitru Ungureanu, Răzvan Tuța. **Film:** Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru.

Carticatură: Lucian Amari (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Editia Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chirțuța

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul pressei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cîștigul din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

PADDY CLARKE
HA, HA, HA

» E acel tip de roman-cu-speranță, despre copilărie ca vrajă a experienței, ca glas al durerii provocate de oamenii mari, ca privire a jocului, ca decizie a puterii luate de inocență.

Miau-critica

Dacă aș fi scriitoare, n-aș face orice fel de literatură, așa, la întâmplare (rîmă e o eroare). Eu aș scrie pentru pisici: poezii de citit tărăgănat și magic, în ritmul torsului, romanefluviu în timp ce pisica își face toaletă și critică literară în timp ce doarme și, desigur, visează. Aș fi singura scriitoare pentru pisici și nu mi-ar păsa de glorie. Dar aș fi tare încântată de manifestările de afecțiune ale fanilor, de miolăiturile și de gheruțele lor. Însă nu sînt scriitoare, ci un om ca toți oamenii, aflat în pericolul de a deveni mare specialist în literatura cu pisici. Dumnealor mă urmăresc peste tot, pe stradă, în restaurante, în vis, dar mai ales în cărți. De la E.T.A. Hoffman și Baudelaire, pînă-n literatura română contemporană. Și mă amenință că, dacă nu scriu despre ele, or să mă măsoare din cap pînă-n picioare cu ghearele lor. Așa că, după ce m-am prezentat la un foarte serios colocviu de literatură cu o lucrare despre Arpagic, acum trebuie să scriu și-n rubrică tot despre pisici. Voi ajunge probabil să vorbesc ca ele, să mă pisicesc patetic și să beau doar lapte – eu fiind, din fire, mai degrabă o felină de talie mare (adică leu).

La același colocviu, am primit o carte simpatcă, scrisă de Romulus Bucur: *Cărticică pentru pisică*, apărută la Editura Aula în 2003. Desenele pisporcoase îi aparțin lui Tudor Jebeleanu și acompaniază fără echivoc niște poeme care sigur nu sînt pentru copii. Despre dobermanul Max Mauser, „pisica meseriașă” și cam sado, puilul care, în ciuda moralei primite, se joacă cu șoricelul, și alte mițe care, toate, sînt mari fane de poezie americană modernă. Tot în aceeași zi, la colocviu, am primit de la Alexandru Mușina cartea lui de poezii pentru copii „între 3 și 103 ani”. Tirania pisicească m-a făcut să caut febril la cuprins vreun poem cu pisici și l-am găsit, chiar foarte pe gustul meu: *Motanul scriitor* și-a cumpărat un stilou nou și, la fel ca scriitorii bipezi, nu prea e independent financiar și trebuie să compună serenade pisicilor bogate (sau să vîneze șoareci). Dar, de fapt, toți oamenii sînt pisici. Așa că, de săptămîna viitoare, *Ențiclopedia* îmbătrînește la loc și se ocupă, sper, de lucruri cu cravată și manșete apretate. Ce mai plictiseală.

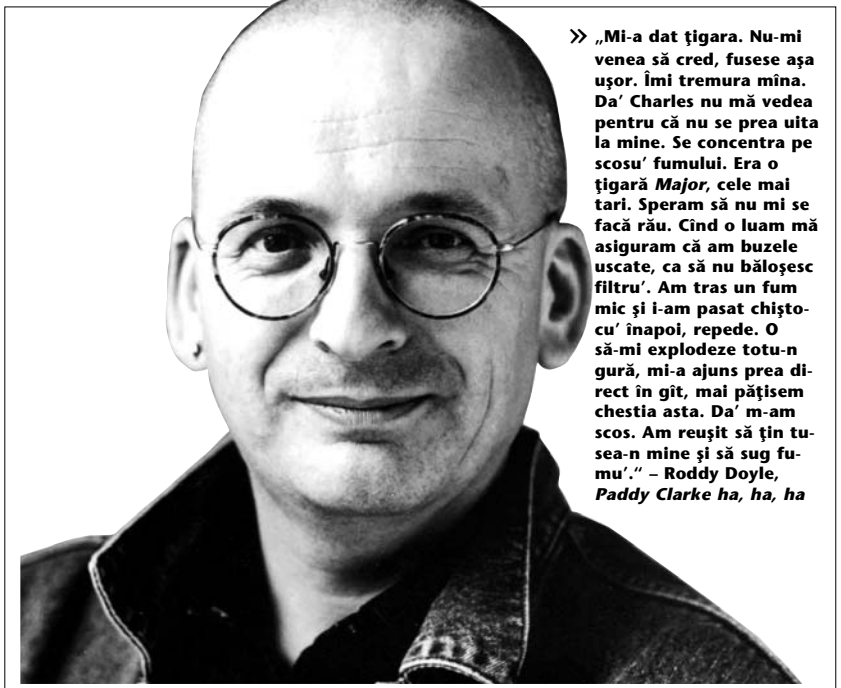
Puști à la Salinger

Irlandezul Roddy Doyle poate fi încadrat în categoria *romancierilor-booker*, cu un premiu obținut pentru *Paddy Clarke ha, ha, ha*, în 1993. În volum, Doyle „dă în mintea copiilor” și explozează, cu abilitate (psihologică), universul unor puști ce abia se dezmeticesc din experiențele bezmetice care li se întîmplă sau pe care, uneori, le provoacă. Și o face bine, te duce cu gîndul la nonșalanța aparentă, impregnată cu tristețe, a vocii lui Salinger. Sinceritatea copiilor din poveste are ascuțimea unui bisturiu care disecă, fără ezitare, candoarea spiritului încă neprihănit și ascunde în tonurile ei speranța vieții văzute ca o aventură.

Ana-Maria Onisei

De ce sînt savuroase romanele despre copilărie? Doar pentru că le provoacă adulților prilej de nostalgie? Pentru că îi fac să-și simtă viața (trecută) onorabilă și amuzantă prin ochisorii unei alte creaturi, fie și fictive, care rostește întîmplări încadrabile în categoria „universale”? Sînt romanele despre copii și despre copilărie un fel de obiecte de șantaj sentimental, care ne devin simpatice fiindcă resimțim nevoia din ce în ce mai acută de sinceritate? Sau pentru că ele ne dau, atît de simplu, imbold pentru speranță?

Paddy Clarke ha, ha, ha (Editura Polirom, 2007, traducere din limba engleză și note de Ionuț Chiva) e acel tip de roman-cu-speranță, despre copilărie ca vrajă a experienței, ca glas al durerii

» „Mi-a dat țigara. Nu-mi venea să cred, fusese așa ușor. Îmi tremura mina. Da' Charles nu mă vedea pentru că nu se prea uita la mine. Se concentra pe scosul fumului. Era o țigară Major, cele mai tari. Speram să nu mi se facă rău. Cînd o luam mă asiguram că am buzele uscate, ca să nu băloșesc filtru'. Am tras un fum mic și i-am pasat chiștocu' înapoi, repede. O să-mi explodeze totu-n gură, mi-a ajuns prea direct în gît, mai pățisem chestia asta. Da' m-am scos. Am reușit să țin tu-sea-n mine și să sug fumu'.” – Roddy Doyle, *Paddy Clarke ha, ha, ha*

provocate de oamenii mari, ca privire a jocului, ca decizie a puterii luate de inocență.

Cheia vine
dinspre lumea-cu-ficțiune
a oamenilor mari

Patrick Clarke și gașca lui de băuței se lăfaie în lumea pe care și-o construiesc cu propriile arme ale indulgenței și in-

teligenței. Orice apropiere a neliniștilor și nedreptăților ghiduse provocate de jocul de fotbal (candid episodul cu *Istoria fotbalului în imagini*), a căldurii unui acoperiș de „colibă”, a episoadelor de „socoteală” (în pași) și școală stîrnut dialoguri cu replici încărcate de înțelepciunea aceea inconștientă, specifică unui creier și unui suflet fraged.

Cheia experiențelor lui Clarke vine însă dinspre viața-cu-ficțiune a oamenilor mari. Certurile părinților și pleca-

rea iminentă a tatălui sînt lucrurile pentru care copilul se tot pregătește: cum să nu mai tresară la următoarea ceartă, pentru că acum știe ce e aceea „o ceartă” și asta nu-l mai poate lua – emoțional – prin surprindere, momentul părăsirii și pragul de depășit, în urma căruia va deveni „bărbatul casei”. Cînd, încă o dată, prin vocea lui aventurieră, personajul-copil dă o lecție personajului-matur. Și cititorului-matur.

Zbor în bătaia fricii

Ați observat cît de mult și cît de des se zboară în poezie, cît de amarnic își doresc asta o seamă de poeți sau, mă rog, firile mai romantice? Zborul – își vor spune – e un vis mareț al omului, o libertate supremă, o senzație de contopire cu Dumnezeu, o întrecere cu îngerii și alte zburătoare ale cerului, beatitudine, extaz etc. Mă tem că toate acestea pălesc cînd vine vorba ca omul nostru, mai mult sau mai puțin visător, să zboare cu avionul. Am înțeles că, statistic, trebuie să zbori non-stop treizeci și cinci de ani ca „să ai șansa” unei prăbușiri de neuitat. Din păcate,

cînd o voce de sus îți vorbește de cazul „pușin probabil” al unei depresurizări sau al unei aterizări forțate, cînd pornești de pe loc și atingi în cîteva secunde sute de kilometri la oră, cînd avionul joacă de pe o aripă pe alta, pîrînd nehotărît dacă s-o ia în sus sau în jos, cînd mașinăria pocnește din toate încheieturile, iar aripile avionului par să semene cu cele ale păsării colibri, cînd stewardesa se prinde brusc cu minile de cel mai apropiat scaun, așînd un zîmbet forțat, cînd privești hăul de zece kilometri de sub tine sau fulgerele jucăușe din nori,

cînd auzi pocnind flapsurile la aterizare și o pală nebunatică de vînt îți schimbă direcția către pistă, în fine, cînd ai văzut zeci de filme cu avioane explodînd în aer și la sol, cîzînd ca toporul în apă, ciocnindu-se între ele în imensitatea cerului sau de un cal care chirpă pîștea pe pistă, zdrobindu-se de un munte sau de World Trade Center – a pare riscul să-ți zboare statistică din cap.

Mă amuză teribil că, alături de frica de urs, frica de avion ocupă un loc de frunte în discuțiile din cercul prietenilor mei. De urs am mai scris. Acum observ că pot

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

identifica patru tipuri comportamentale generate de zborul cu avionul. Întîi ar fi categoria Radu Jude: „Nici să n-aud, mai bine merg pe jos două mii de kilometri”. Cred că doar un Oscar îl mai poate convinge să urce în avion. Apoi vine categoria Lucian Dan Teodorovici: „Dacă e obligație profesională, o fac”. Teo pare genul panicatului temperat, care nu trădează disperarea decît printr-un zîmbet melancolic atîrnat de colțul gurii pe tot timpul zborului. O a treia categorie e reprezen-

tată de mine. Mizez cu măiestrie nepăsare, trec iute de la entuziasm la teamă, dar, dacă am de ales, îmi asum întotdeauna călătoria cu avionul. Și, în fine, am descoperit recent, cu prilejul deplasării la Leipzig, categoria Dan Lungu. Am văzut la el o uimitoare durere la bască. Stă pe scaunul din avion mai relaxat decît într-un hamac. Dacă i-aș fi arătat înspăimîntat că s-a rupt o aripă, cred că s-ar fi uitat calm pe fereastră, ar fi căscat plictisit și mi-ar fi spus: „Stai liniștit. Mai avem una!”.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 122